

Al doilea Protocol la Convenția de la Haga din 1954 pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat 1999

Haga, 26 martie 1999

Părțile,

Conștiente de nevoia de a îmbunătăți protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat și de a stabili un sistem de protecție extinsă pentru bunuri culturale anume desemnate;

Reafirmând importanța prevederilor Convenției pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, adoptată la Haga la data de 14 mai 1954, și subliniind necesitatea completării acestor prevederi prin măsuri care să întărească implementarea lor;

Dorind să ofere Înaltelor Părți Contractante la Convenție posibilitatea de a participa mai direct la protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat prin stabilirea de proceduri adecvate;

Considerând că regulile care guvernează protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat vor trebui să reflecte evoluțiile din dreptul internațional;

Afirmând că regulile dreptului internațional comun vor continua să guverneze problemele care nu sunt reglementate prin prevederile prezentului Protocol;

Au convenit următoarele:

Capitolul 1. Introducere

Articolul 1. Definiții

În sensul prezentului Protocol:

- a. „Parte” înseamnă un Stat Parte la prezentul Protocol;
- b. „bunuri culturale” înseamnă bunurile culturale așa cum sunt definite în Articolul 1 din Convenție;
- c. „Convenție” înseamnă Convenția pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, adoptată la Haga la 14 mai 1954;

- d. „Înaltă Parte Contractantă” înseamnă un Stat Parte la Convenție;
- e. „protecție extinsă” înseamnă sistemul de protecție extinsă stabilit prin Articolul 10 și Articolul 11;
- f. „obiectiv militar” înseamnă un obiect care, prin natura sa, prin amplasarea, destinația sau utilizarea sa contribuie efectiv la acțiunea militară și a cărei distrugere totală sau parțială, capturare sau neutralizare reprezintă, în circumstanțele existente la momentul respectiv, un avantaj militar categoric;
- g. „ilicit” înseamnă realizat prin constrângere sau într-un alt mod prin care se încalcă normele aplicabile ale legislației naționale din teritoriul ocupat sau ale dreptului internațional;
- h. „Listă” înseamnă Lista internațională a bunurilor culturale aflate sub protecție extinsă, stabilită în conformitate cu Articolul 27, paragraful 1 alineatul b);
- i. „Director General” înseamnă Directorul General al UNESCO;
- j. „UNESCO” înseamnă Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură;
- k. „Primul Protocol” înseamnă Protocolul pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat, adoptat la Haga, la 14 mai 1954.

Articolul 2. Relația cu Convenția

Prezentul Protocol completează Convenția în relațiile dintre Părți.

Articolul 3. Domeniul de aplicare

1. În completare la prevederile care se aplică în timp de pace, prezentul Protocol se va aplica în situațiile prevăzute în Articolul 18, paragraful 1 și 2 din Convenție și în Articolul 22, paragraful 1.

2. Dacă una dintre părțile la un conflict armat nu este ținută de prezentul Protocol, Părțile la prezentul Protocol sunt ținute de acesta în relațiile reciproce dintre ele. În plus, ele sunt ținute de prevederile prezentului Protocol în relațiile cu un Stat parte la un conflict care nu este ținut de Protocol, dacă respectivul Stat acceptă prevederile prezentului Protocol și atâta timp cât le aplică.

Articolul 4. Relațiile dintre Capitolul 3 și alte prevederi din Convenție și din prezentul Protocol

Aplicarea prevederilor Capitolului 3 din prezentul Protocol se va face fără a aduce atingere:

a. aplicării prevederilor Capitolului I din Convenție și ale Capitolului 2 din prezentul Protocol;

b. aplicării prevederilor Capitolului II din Convenție, cu precizarea faptului că, dacă între Părțile la prezentul Protocol sau dacă între o Parte și un Stat care acceptă și aplică prezentul Protocol în conformitate cu Articolul 3, paragraful 2, bunurile culturale beneficiază atât de protecție specială, cât și de protecție extinsă, se aplică numai prevederile de protecție extinsă.

Capitolul 2. Prevederi generale privind protecția

Articolul 5. Protejarea bunurilor culturale

Măsurile pregătitoare luate în timp de pace pentru protejarea bunurilor culturale împotriva efectelor previzibile ale unui conflict armat, conform Articolului 3 din Convenție vor cuprinde, ca fiind adecvate, întocmirea de inventare, planificarea de măsuri de urgență pentru protecția bunurilor în caz de incendiu sau de distrugere a structurilor, pregătirea pentru transferul bunurilor culturale mobile sau pregătirea unei protecții adecvate *in situ* a bunurilor respective, precum și desemnarea autorităților competente responsabile cu protejarea bunurilor culturale.

Articolul 6. Respectarea bunurilor culturale

În scopul garantării respectului față de bunurile culturale în conformitate cu Articolul 4 din Convenție:

a. derogarea în baza unei necesități militare imperative conform Articolului 4, paragraful 2 din Convenție se poate invoca pentru a întreprinde un act de ostilitate împotriva unui bun cultural numai dacă și numai atâta timp cât:

i. bunul cultural respectiv a fost transformat, în virtutea funcției sale, într-un obiectiv militar; și

ii. nu există nici o altă soluție practic posibilă pentru a obține un avantaj militar similar celui oferit de întreprinderea unui act de ostilitate împotriva respectivului obiectiv;

b. derogarea în baza unei necesități militare imperative conform Articolului 4, paragraful 2 din Convenție se poate invoca pentru a utiliza un bun cultural în scopuri care sunt susceptibile să îl expună distrugerii sau daunelor numai dacă și numai atâta timp cât nu este posibilă alegerea între o astfel de utilizare a bunului cultural și o altă metodă practic posibilă pentru a obține un avantaj militar similar;

c. decizia de a invoca o necesitate militară imperativă va fi luată numai de către un ofițer care comandă o forță egală sau superioară celei a unui batalion sau o forță mai mică, atunci când circumstanțele nu permit altfel;

d. în cazul unui atac în baza deciziei luate în conformitate cu alineatul a), se va da un avertisment în timp util și cu mijloace eficiente, atunci când circumstanțele permit acest lucru.

Articolul 7. Precauții în caz de atac

Fără a aduce atingere celorlalte precauții impuse de dreptul internațional umanitar în desfășurarea operațiunilor militare, fiecare Parte aflată în conflict trebuie:

a. să facă tot ceea ce este posibil pentru a verifica dacă obiectivele ce urmează a fi atacate nu sunt bunuri culturale protejate în baza Articolului 4 din Convenție;

b. să ia toate precauțiile posibile în ceea ce privește alegerea mijloacelor și a metodelor de atac în scopul evitării și, în orice caz, pentru reducerea la minimum a daunelor care pot fi aduse incidental bunurilor culturale protejate în baza Articolului 4 din Convenție;

c. să se abțină în a lansa un atac ce poate fi susceptibil de a provoca incidental daune bunurilor culturale protejate în baza Articolului 4 din Convenție, daune care ar fi excesive în raport cu avantajul militar concret și direct anticipat; și

d. să anuleze sau să suspende un atac dacă devine evident că:

i. obiectivul este un bun cultural protejat în baza Articolului 4 din Convenție;

ii. atacul poate fi susceptibil de a provoca incidental daune bunurilor culturale protejate în baza Articolului 4 din Convenție, care ar fi excesive în raport cu avantajul militar concret și direct anticipat.

Articolul 8. Precauții împotriva efectelor atacurilor

Pe cât posibil, Părțile în conflict trebuie:

a. să îndepărteze bunurile culturale mobile din vecinătatea obiectivelor militare sau să ofere o protecție adecvată *in situ*;

b. să evite amplasarea obiectivelor militare în apropierea bunurilor culturale.

Articolul 9. Protecția bunurilor culturale în teritoriile ocupate

1. Fără a aduce atingere prevederilor Articolului 4 și Articolului 5 din Convenție, Partea care a ocupat, total sau parțial, teritoriul altei Părți, va interzice și va împiedica în legătură cu teritoriul ocupat:

a. orice export, orice transfer de proprietate, ilicite, ale bunurilor culturale;

b. orice săpătură arheologică, cu excepția cazului în care este strict necesară pentru protejarea, înregistrarea sau conservarea bunurilor culturale;

c. orice transformare sau schimbare a folosinței bunurilor culturale, cu scopul de a ascunde sau distruge dovezi culturale, istorice sau științifice.

2. Orice săpătură arheologică, transformarea sau schimbarea folosinței bunurilor culturale din teritoriul ocupat se va efectua, cu excepția cazului în care circumstanțele nu permit altfel, în strânsă colaborare cu autoritățile naționale competente din teritoriul ocupat.

Capitolul 3. Protecția extinsă

Articolul 10. Protecția extinsă

Un bun cultural poate fi pus sub protecție extinsă dacă îndeplinește următoarele trei condiții:

a. să reprezinte un patrimoniu cultural de cea mai mare importanță pentru umanitate;

b. să fie protejat prin măsuri interne adecvate, juridice și administrative, prin care să se recunoască valoarea culturală și istorică excepțională și care garantează cel mai înalt nivel de protecție;

c. să nu fie utilizat în scopuri militare sau pentru a adăposti poziții militare, iar Partea sub controlul căreia se găsește să fi făcut o declarație prin care să confirme că nu va fi utilizat în aceste scopuri.

Articolul 11. Acordarea protecției extinse

1. Fiecare Parte trebuie să înainteze Comitetului o listă a bunurilor culturale pentru care intenționează să solicite acordarea protecției extinse.

2. Partea în jurisdicția sau sub controlul căreia se află un bun cultural poate solicita includerea acestuia pe Lista ce urmează să fie stabilită în conformitate cu Articolul 27, paragraful 1 alineatul b). Această solicitare va cuprinde toate informațiile necesare cu privire la criteriile menționate în Articolul 10. Comitetul poate invita o Parte să solicite înscrierea acestui bun cultural pe Listă.

3. Alte Părți, Comitetul Internațional al Scutului Albastru, precum și alte

organizații nonguvernamentale cu experiență relevantă pot recomanda Comitetului un anume bun cultural. În astfel de cazuri, Comitetul poate hotărî să invite o Parte să solicite înscrierea respectivului bun cultural pe Listă.

4. Nici solicitarea de înscriere a unui bun cultural situat într-un teritoriu a cărui suveranitate sau jurisdicție este revendicată de mai multe State, nici înscrierea bunului cultural nu vor prejudicia în vreun fel drepturile părților la respectivul conflict.

5. La primirea unei solicitări de includere a unor bunuri culturale pe Listă, Comitetul va informa toate Părțile cu privire la solicitarea respectivă. Părțile pot depune la Comitet, în termen de șaiszeci de zile, declarații privind această solicitare. Aceste declarații se vor face exclusiv în baza criteriilor menționate în Articolul 10. Ele vor fi specifice și la obiect. Comitetul va lua în considerare declarațiile, oferind Părții care solicită includerea oportunitatea rezonabilă de a răspunde înainte de a lua o hotărâre. Atunci când aceste declarații sunt înaintate Comitetului, hotărârea de înscriere pe Listă se va lua, contrar prevederilor Articolului 26, cu o majoritate de patru cincimi din membrii Comitetului care sunt prezenți și care votează.

6. Pentru a hotărî cu privire la o solicitare, Comitetul trebuie să ceară avizul organizațiilor guvernamentale și nonguvernamentale, precum și al experților independenți.

7. Hotărârea de a acorda sau nu protecție extinsă poate fi luată exclusiv în baza criteriilor menționate în Articolul 10.

8. În cazuri excepționale, când Comitetul a ajuns la concluzia că Partea care solicită înscrierea unui bun cultural pe Listă nu poate îndeplini criteriile prevăzute la Articolul 10, alineatul b), Comitetul poate hotărî să acorde protecție extinsă, cu condiția ca Partea respectivă să depună o cerere de asistență internațională în conformitate cu Articolul 32.

9. La începerea ostilităților, una dintre Părțile aflate în conflict poate solicita, având în vedere situația de urgență, protecție extinsă pentru bunurile culturale aflate sub jurisdicția sau sub controlul său, comunicând această cerere Comitetului. Comitetul va transmite imediat această solicitare tuturor Părților la conflict. În aceste cazuri, Comitetul va examina în regim de urgență declarațiile Părților în cauză. Hotărârea de a acorda protecție extinsă provizorie va fi luată cât mai curând posibil și, contrar prevederilor Articolului 26, cu o majoritate de patru cincimi din membrii Comitetului care sunt prezenți și care votează. Comitetul poate să acorde protecția extinsă provizorie până la îndeplinirea procedurii obișnuite de acordare a protecției extinse, cu condiția să fie îndeplinite prevederile Articolului 10, alineatele a) și c).

10. Comitetul va acorda protecție extinsă unui bun cultural din momentul înscrierii acestuia pe Listă.

11. Directorul General va notifica fără întârziere Secretarului General al Națiunilor Unite și Părților orice hotărâre a Comitetului privind înscrierea unui bun cultural pe Listă.

Articolul 12. Imunitatea bunurilor culturale aflate sub protecție extinsă
Părțile în conflict garantează imunitatea bunurilor culturale aflate sub protecție extinsă, abținându-se ca acestea să facă obiectul unui atac și să utilizeze aceste bunuri sau împrejurimile lor în scopuri militare.

Articolul 13. Pierderea protecției extinse

1. Bunul cultural aflat sub protecție extinsă pierde această protecție numai dacă:

a. respectiva protecție este suspendată sau anulată în conformitate cu Articolul 14; sau

b. dacă și atâta timp cât bunul cultural a devenit, prin utilizare, obiectiv militar.

2. În condițiile paragraful 1 alineatul b), un astfel de bun cultural poate fi atacat numai dacă:

a. acest atac reprezintă singura modalitate posibilă de a înceta utilizarea bunului la care se face referire în paragraful 1 alineatul b);

b. au fost luate toate precauțiile posibile în ceea ce privește alegerea modalităților și metodelor de atac în vederea încetării utilizării respective și evitării sau, în orice caz, pentru reducerea la minimum a daunelor aduse bunului cultural respectiv;

c. cu excepția cazului în care circumstanțele nu permit, din pricina cerințelor de autoapărare imediată:

i. atacul este ordonat la cel mai înalt nivel de comandă operativă;

ii. forțele inamice au primit, prin mijloace eficiente, un avertisment prin care se cere încetarea utilizării la care se face referire în paragraful 1 alineatul b); și

iii. forțelor inamice li se acordă un termen rezonabil pentru a remedia situația.

Articolul 14. Suspendarea și anularea protecției extinse

1. În cazul în care bunul cultural nu mai îndeplinește nici unul dintre criteriile prevăzute în Articolul 10 din prezentul Protocol, Comitetul poate suspenda sau poate anula protecția extinsă a respectivului bun cultural, prin eliminarea acestuia de pe Listă.

2. În cazul unei grave încălcări a Articolului 12 în legătură cu un bun cultural aflat sub protecție extinsă rezultând din utilizarea acestuia în sprijinul acțiunilor militare, Comitetul poate suspenda statutul de protecție extinsă al bunului respectiv. În cazul în care astfel de încălcări continuă, Comitetul, în mod excepțional, poate anula statutul de protecție extinsă eliminând bunul cultural respectiv de pe Listă.

3. Directorul General va notifica fără întârziere Secretarului General al Națiunilor Unite și tuturor Părților la prezentul Protocol orice hotărâre a Comitetului referitoare la suspendarea sau anularea protecției extinse a unui bun cultural.

4. Înainte de a lua o astfel de hotărâre, Comitetul va acorda Părților posibilitatea de a-și face cunoscute punctele de vedere.

Capitolul 4. Răspundere penală și jurisdicție

Articolul 15. Grave încălcări ale prezentului Protocol

1. Comite o infracțiune în sensul prezentului Protocol orice persoană care, în mod intenționat și încălcând Convenția sau prezentul Protocol, săvârșește oricare dintre următoarele fapte:

a. face din bunul cultural aflat sub protecție extinsă obiect al unui atac;

b. utilizează bunurile culturale aflate sub protecție extinsă sau împrejurimile imediate ale acestora pentru a sprijini acțiuni militare;

c. produce distrugerii semnificative sau își însușește bunuri culturale protejate în baza Convenției și prezentului Protocol;

d. face din bunul cultural protejat în baza Convenției și a prezentului Protocol obiect al unui atac;

e. furtul, jaful ori însușirea de bunuri culturale protejate în baza Convenției sau acte de vandalism asupra acestora.

2. Fiecare Parte va adopta măsurile necesare pentru a incrimina în sistemul de drept național infracțiunile din acest articol și pentru a stabili sancțiunile

aferente acestora. Făcând aceasta, Părțile se vor conforma principiilor generale ale dreptului și ale dreptului internațional, inclusiv normelor privind extinderea răspunderii penale asupra altor persoane decât cele care comit fapta în mod direct.

Articolul 16. Jurisdicție

1. Fără a aduce atingere paragrafului 2, fiecare Parte va adopta măsurile legislative necesare pentru a stabili jurisdicția asupra faptelor enumerate la Articolul 15, în următoarele cazuri:

- a. când o astfel de faptă este săvârșită pe teritoriul Statului respectiv;
- b. când prezumtivul făptuitor este cetățean al Statului respectiv;
- c. în cazul faptelor enumerate la Articolul 15, alineatele a) - c), când prezumtivul făptuitor este prezent pe teritoriul său.

2. Cu privire la exercitarea jurisdicției și fără a aduce atingere Articolului 28 din Convenție:

- a. prezentul Protocol nu împiedică angajarea răspunderii penale individuale sau exercitarea jurisdicției în conformitate cu dreptul național și internațional aplicabil și nu poate afecta exercitarea jurisdicției în conformitate cu dreptul comun internațional;
- b. cu excepția cazului în care un Stat care nu este Parte la prezentul Protocol acceptă și aplică prevederile sale în conformitate cu Articolul 3, paragraful 2, membrii forțelor armate și cetățenii unui Stat care nu este parte la prezentul Protocol, cu excepția acelor cetățeni care sunt în serviciul forțelor armate ale unui Stat care este Parte la prezentul Protocol, nu vor răspunde penal individual în virtutea prezentului Protocol, iar prezentul Protocol nu va impune obligația de stabilire a jurisdicției asupra respectivelor persoane sau de extrădare a acestora.

Articolul 17. Urmărire penală

1. Partea pe al cărei teritoriu este constatată prezența prezumtivului autor al uneia dintre faptele prevăzute la Articolul 15, paragraful 1 alineatele a) - c), dacă nu va extrăda persoana respectivă, va înainta cazul, fără nici o excepție și fără nici o întârziere nejustificată, autorităților competente, în scopul urmăririi penale, după o procedură conformă cu dreptul său național sau, dacă sunt aplicabile, cu normele pertinente de drept internațional.

2. Fără a aduce atingere, dacă e cazul, normelor pertinente de drept internațional, oricărei persoane împotriva căreia se desfășoară o procedură în legătură cu Convenția sau cu prezentul Protocol i se garantează un tratament corect și un proces echitabil, în toate etapele procedurii, în conformitate cu

dreptul național și dreptul internațional, și în nici un caz nu i se vor acorda garanții mai puțin favorabile decât cele prevăzute de dreptul internațional.

Articolul 18. Extrădare

1. Infracțiunile prevăzute la articolul 15 paragraful 1 alineatele a) - c) se consideră incluse între cele care pot atrage extrădarea în orice tratat de extrădare încheiat între Părți înainte de intrarea în vigoare a prezentului Protocol. Părțile se obligă să includă aceste infracțiuni în toate tratatele de extrădare care urmează a fi încheiate ulterior între ele.

2. Când o Parte care condiționează extrădarea de existența unui tratat primește o cerere de extrădare din partea altei Părți cu care nu a încheiat nici un tratat de extrădare, Partea căreia i s-a adresat cererea poate, la alegerea sa, să considere prezentul Protocol drept baza legală pentru extrădare cu privire la infracțiunile prevăzute la articolul 15 paragraful 1 alineatele a) - c).

3. Părțile care nu condiționează extrădarea de existența unui tratat vor recunoaște infracțiunile prevăzute la articolul 15 paragraful 1 alineatele a) - c) drept infracțiuni care pot atrage extrădarea între ele, cu respectarea condițiilor prevăzute de legislația Părții căreia i se solicită extrădarea.

4. Dacă este necesar, infracțiunile prevăzute la Articolul 15 paragraful 1 alineatele a) - c) vor fi tratate, în scopul extrădării între Părți, ca și cum ar fi fost comise nu numai în locul în care s-au petrecut, ci și pe teritoriul Părților a căror jurisdicție este stabilită conform Articolului 16, alineatul 1.

Articolul 19. Asistență juridică reciprocă

1. Părțile își vor acorda reciproc cea mai amplă asistență juridică posibilă în ceea ce privește investigațiile, procedurile penale sau de extrădare inițiate în legătură cu infracțiunile prevăzute la Articolul 15, inclusiv asistență în obținerea de probe aflate la dispoziția lor pentru proceduri.

2. Părțile își vor îndeplini obligațiile de la paragraful 1 în conformitate cu toate tratatele sau înțelegerile de asistență juridică reciprocă care pot exista între ele. În absența unor astfel de tratate sau înțelegeri, Părțile își vor acorda reciproc asistență în conformitate cu legislația lor națională.

Articolul 20. Motive de refuz

1. În scopurile extrădării și asistenței juridice reciproce, infracțiunile prevăzute la Articolul 15, paragraful 1 alineatele a) - c) nu vor fi considerate drept infracțiuni politice, nici drept infracțiuni conexe infracțiunilor politice, și nici drept infracțiuni inspirate din motive politice. În consecință, cererea de extrădare sau de asistență juridică reciprocă în baza acestor infracțiuni nu

poate fi refuzată numai pentru motivul că privește o infracțiune politică, o infracțiune conexă acesteia sau o infracțiune inspirată din motive politice.

2. Nici o prevedere din prezentul Protocol nu va fi interpretată ca impunând obligația de extrădare sau de acordare de asistență juridică reciprocă dacă Partea căreia i se adresează cererea are motive întemeiate să considere că cererea de extrădare pentru infracțiunile prevăzute la Articolul 15 paragraful 1 alineatele a) - c) sau de asistență juridică reciprocă cu privire la infracțiunile prevăzute la Articolul 15 a fost făcută în scopul urmăririi penale sau pedepsirii unei persoane pe considerente de rasă, religie, naționalitate, origine etnică sau opinie politică, sau că, dacă ar da curs cererii, ar prejudicia poziția persoanei respective pentru oricare dintre aceste motive.

Articolul 21. Măsuri privind alte încălcări

Fără a aduce atingere Articolului 28 din Convenție, fiecare Parte va adopta măsurile legislative, administrative sau disciplinare necesare pentru a reprimă următoarele fapte, atunci când sunt săvârșite cu intenție:

- a. orice utilizare de bunuri culturale cu încălcarea Convenției sau a prezentului Protocol;
- b. orice export, orice mutare sau transfer de proprietate ilicite a bunurilor culturale din teritoriul ocupat, cu încălcarea Convenției sau a prezentului Protocol.

Capitolul 5. Protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat care nu are caracter internațional

Articolul 22. Conflicte armate care nu au caracter internațional

1. Prezentul Protocol se va aplica în cazul unui conflict armat care nu are caracter internațional și care se produce pe teritoriul uneia dintre Părți.
2. Prezentul Protocol nu se aplică în cazuri de tulburări și tensiuni interne, cum ar fi revolte, acte de violență izolate și sporadice, precum și alte acte cu caracter similar.
3. Nici o prevedere din prezentul Protocol nu va fi invocată în scopul afectării suveranității unui Stat sau a răspunderii Guvernului de a menține sau restabili, prin toate mijloacele legitime, legea și ordinea în Stat sau de a apăra unitatea națională și integritatea teritorială a Statului respectiv.
4. Nici o prevedere din prezentul Protocol nu va aduce atingere prevalenței jurisdicției unei Părți pe teritoriul căreia a survenit un conflict armat care nu are caracter internațional în ceea ce privește faptele prevăzute la Articolul 15.
5. Nici o prevedere din prezentul Protocol nu va fi invocată drept justificare

pentru intervenția, directă sau indirectă, din orice fel de motiv, în conflictul armat sau în afacerile interne sau externe ale Părții pe teritoriul căreia a survenit conflictul respectiv.

6. Aplicarea prezentului Protocol la situația la care se face referire în paragraful 1 nu va produce efecte asupra statutului juridic al părților în conflict.

7. UNESCO își poate oferi serviciile părților la conflict.

Capitolul 6. Aspecte instituționale

Articolul 23. Întâlnirea Părților

1. Întâlnirea Părților se va convoca în același timp cu Conferința Generală a UNESCO și în coordonare cu Consfătuirea Înaltelor Părți Contractante, dacă o astfel de întrunire a fost convocată de către Directorul General.

2. Întâlnirea Părților va adopta propriul Regulament intern.

3. Întâlnirea Părților va avea următoarele funcții:

a. alegerea membrilor Comitetului, în conformitate cu Articolul 24, paragraful 1;

b. aprobarea Principiilor directoare elaborate de către Comitet în conformitate cu Articolul 27, paragraful 1 alineatul a);

c. elaborarea de îndrumări pentru utilizarea și pentru supravegherea utilizării Fondului de către Comitet;

d. analizarea raportului depus de către Comitet în conformitate cu Articolul 27, paragraful 1 alineatul d);

e. dezbaterea oricărei probleme referitoare la aplicarea prezentului Protocol și formularea de recomandări, după caz.

4. La cererea a cel puțin o cincime din Părți, Directorul General va convoca o Întâlnire Extraordinară a Părților.

Articolul 24. Comitetul pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat

1. Se instituie Comitetul pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat. Comitetul este format din douăsprezece Părți alese la Întâlnirea Părților.

2. Comitetul se întrunește în sesiune ordinară o dată pe an și, în sesiuni extraordinare, ori de câte ori se consideră necesar.

3. La stabilirea membrilor Comitetului, Părțile vor căuta să asigure o reprezentare echitabilă a diferitelor regiuni și culturi ale lumii.

4. Părțile membre ale Comitetului își vor alege drept reprezentanți persoane calificate în domeniile patrimoniului cultural, apărării sau dreptului internațional, și, împreună, vor depune eforturi ca, Comitetul, în întregul său, să reunească competențele adecvate în toate aceste domenii.

Articolul 25. Mandat

1. Părțile sunt alese în Comitet pentru un mandat de patru ani care poate fi reînnoit consecutiv numai o singură dată.

2. Fără a ține seama de prevederile paragrafului 1, mandatul a jumătate dintre membrii desemnați la prima alegere va înceta la sfârșitul primei sesiuni ordinare a Întâlnirii Părților care urmează celei în care au fost aleși. Acești membri vor fi aleși prin tragere la sorți de către Președintele acestei Întâlniri după prima alegere.

Articolul 26. Regulamentul intern

1. Comitetul își va adopta propriul Regulament intern.

2. Cvorumul se constituie din majoritatea membrilor. Hotărârile Comitetului se iau cu majoritatea a două treimi din membrii care votează.

3. Membrii nu vor participa la votarea nici unei hotărâri privind bunurile culturale afectate de un conflict armat la care aceștia sunt parte.

Articolul 27. Atribuții

1. Comitetul are următoarele atribuții:

a. elaborarea Principiilor directoare pentru punerea în practică a prezentului Protocol;

b. acordarea, suspendarea sau anularea protecției extinse pentru bunuri culturale și întocmirea, menținerea și promovarea Listei bunurilor culturale aflate sub protecție extinsă;

c. monitorizarea și supervizarea punerii în practică a prezentului Protocol, precum și promovarea identificării bunurilor culturale aflate sub protecție extinsă;

d. analizarea rapoartelor Părților și formularea de observații la acestea, solicitarea de clarificări, dacă este necesar, și întocmirea propriului raport privind implementarea prezentului Protocol pentru Întâlnirea Părților;

e. primirea și analizarea cererilor de asistență internațională după cum se prevede la Articolul 32;

f. stabilirea utilizării Fondului;

g. îndeplinirea oricărei alte funcții care îi poate fi atribuită de către Întâlnirea Părților.

2. Funcțiile Comitetului vor fi îndeplinite în colaborare cu Directorul General.

3. Comitetul va colabora cu organizații guvernamentale și neguvernamentale, naționale și internaționale având obiective similare cu cele ale Convenției, ale Primului Protocol și ale prezentului Protocol. Pentru a-l sprijini în exercitarea funcțiilor sale, Comitetul poate invita la întâlnirile sale, în calitate de consilieri, organizații profesionale eminente precum cele care au relații oficiale cu UNESCO, inclusiv Comitetul Internațional al Scutului Albastru (ICBS) și organismele componente ale acestuia. Reprezentanți ai Centrului Internațional pentru Studiul Conservării și Restaurării Bunurilor Culturale (Centrul din Roma) (ICCROM) și ai Comitetului Internațional al Crucii Roșii (ICRC) pot fi, de asemenea, invitați să participe la întâlnirile sale, cu titlu consultativ.

Articolul 28. Secretariat

Comitetul va fi asistat de către Secretariatul UNESCO care va întocmi documentația Comitetului și ordinea de zi pentru întâlnirile acestuia și asigură punerea în practică a hotărârilor Comitetului.

Articolul 29. Fondul pentru protecția bunurilor culturale în caz de conflict armat

1. Prin prezentul Protocol, se înființează un Fond având următoarele scopuri:

a. acordarea de asistență financiară sau de altă natură în sprijinul unor măsuri pregătitoare sau de altă natură ce urmează să fie luate în timp de pace în conformitate, *inter alia*, cu Articolul 5, Articolul 10 alineatul b) și Articolul 30;

b. acordarea de asistență financiară sau de altă natură în legătură cu măsurile de urgență, provizorii sau de altă natură ce urmează să fie luate în vederea protejării bunurilor culturale în timpul perioadelor de conflict armat sau de refacere imediată după sfârșitul ostilităților în conformitate, *inter alia*, cu Articolul 8 alineatul a).

2. Fondul este constituit ca fond de depozit, conform dispozițiilor Regulamentului financiar al UNESCO.

3. Plățile din Fond vor fi utilizate exclusiv pentru scopurile hotărâte de către Comitet în conformitate cu Principiile directoare definite în Articolul 23 paragraful 3 alineatul c). Comitetul poate accepta contribuții care să fie utilizate exclusiv pentru un anumit program sau proiect, cu condiția să fi hotărât implementarea unui astfel de program sau proiect.

4. Resursele Fondului sunt formate din:

a. contribuții voluntare ale Părților;

b. vărsăminte, donații sau legate care vor putea fi făcute de către:

i. alte State;

ii. UNESCO sau alte organizații din sistemul Națiunilor Unite;

iii. alte organizații interguvernamentale sau neguvernamentale;

iv. persoane juridice de drept public sau privat sau persoane fizice;

c. orice dobândă care se acumulează în legătură cu Fondul;

d. fonduri atrase prin colecte sau încasări de la manifestările organizate în beneficiul Fondului;

e. toate celelalte resurse autorizate prin directivele aplicabile Fondului.

Capitolul 7. Diseminarea informațiilor și asistența internațională

Articolul 30. Diseminare

1. Părțile vor depune eforturi ca, prin mijloacele adecvate și, în special, prin programe educative și informative, să întărească aprecierea și respectul populației proprii față de bunurile culturale.

2. Părțile vor asigura o diseminare cât mai largă a prezentului Protocol, atât în timp de pace, cât și în timpul unui conflict armat.

3. Orice autorități civile sau militare care, în cursul unui conflict armat, își asumă responsabilități privind aplicarea prezentului Protocol, vor cunoaște în întregime textul acestuia. În acest scop, după caz, Părțile:

a. vor încorpora în regulamentele lor militare directive și instrucțiuni privind protecția bunurilor culturale;

b. vor elabora și implementa, în colaborare cu UNESCO și cu organizațiile guvernamentale și neguvernamentale competente, programe educaționale și de instruire în timp de pace;

c. își vor comunica între ele, prin intermediul Directorului General, informații privind legile, dispozițiile administrative și măsurile adoptate în baza alineatelor a) și b);

d. își vor comunica între ele, cât mai repede posibil, prin intermediul Directorului General, legile și măsurile administrative pe care trebuie adoptate pentru a asigura aplicarea prezentului Protocol.

Articolul 31. Cooperarea internațională

În cazuri de încălcare gravă a prezentului Protocol, Părțile se obligă să acționeze, în solidar, prin Comitet, sau individual, în colaborare cu UNESCO și Națiunile Unite și în conformitate cu Carta Națiunilor Unite.

Articolul 32. Asistența internațională

1. O Parte poate solicita Comitetului asistență internațională pentru bunuri culturale aflate sub protecție extinsă, precum și asistență cu privire la întocmirea, elaborarea sau aplicarea legilor, prevederilor și măsurilor administrative la care se face referire în Articolul 10.

2. O parte la conflict care nu este Parte la prezentul Protocol, dar care acceptă și aplică prevederile acestuia în conformitate cu Articolul 3, paragraful 2, poate solicita Comitetului asistență internațională adecvată.

3. Comitetul va adopta norme pentru depunerea solicitărilor de asistență internațională și va defini formele pe care le poate lua asistența internațională.

4. Părțile sunt încurajate să acorde asistență tehnică de toate categoriile, prin intermediul Comitetului, acelor Părți sau părți în conflict care au solicitat acest lucru.

Articolul 33. Asistența UNESCO

1. O Parte poate solicita UNESCO să îi acorde asistență tehnică în vederea organizării protecției bunurilor sale culturale, ca, de exemplu, măsuri pregătitoare pentru protejarea bunurilor culturale, măsuri de prevenire și organizatorice pentru situații de urgență și pentru întocmirea inventarelor naționale de bunuri culturale, sau în legătură cu orice altă problemă ce rezultă din aplicarea prezentului Protocol. UNESCO va acorda această asistență în limitele stabilite de programul și de resursele sale.

2. Părțile sunt încurajate să acorde asistență tehnică la nivel bilateral sau multilateral.

3. UNESCO este autorizată să înainteze Părților, din proprie inițiativă, propuneri cu privire la aceste aspecte.

Capitolul 8. Aplicarea prezentului Protocol

Articolul 34. Puteri protectoare

Prezentul Protocol se va aplica în colaborare cu Puterile protectoare responsabile cu salvagardarea intereselor Părților în conflict.

Articolul 35. Procedura de conciliere

1. Puterile protectoare își vor oferi bunele servicii în toate cazurile în care pot considera că acest lucru este util interesul bunurilor culturale, în special dacă există un dezacord între Părțile în conflict cu privire la aplicarea sau interpretarea prevederilor prezentului Protocol.

2. În acest scop, fiecare Putere protectoare, fie la invitația uneia dintre Părți, a Directorului General, fie din proprie inițiativă, poate propune Părților în conflict o întâlnire a reprezentanților acestora, în special a autorităților responsabile cu protecția bunurilor culturale, dacă se consideră că e cazul, eventual pe teritoriul unui Stat care nu este parte la conflict. Părțile în conflict vor fi obligate să dea curs propunerilor de întâlnire care li se fac. Puterile protectoare vor propune spre aprobarea Părților în conflict o persoană aparținând unui Stat care nu este parte la conflict sau o persoană prezentată de către Directorul General, persoană care va fi invitată să ia parte la o astfel de întâlnire în calitate de președinte.

Articolul 36. Concilierea în absența Puterilor protectoare

1. Într-un conflict în care nu este desemnată nici o Putere protectoare, Directorul General își poate oferi bunele servicii sau poate acționa sub orice altă formă de conciliere sau mediere, în vederea rezolvării diferendului.

2. La invitația unei Părți sau a Directorului General, Președintele Comitetului poate propune Părților în conflict o întâlnire a reprezentanților lor, în special a autorităților responsabile cu protecția bunurilor culturale, eventual pe teritoriul unui Stat care nu este parte la conflict.

Articolul 37. Traduceri și rapoarte

1. Părțile vor traduce prezentul Protocol în limbile lor oficiale și vor transmite Directorului General aceste traduceri oficiale.

2. La fiecare patru ani, Părțile vor înainta Comitetului un raport cu privire la punerea în practică a prezentului Protocol.

Articolul 38. Răspunderea Statelor

Nici o prevedere din prezentul Protocol privind răspunderea penală individuală nu va afecta răspunderea Statelor în conformitate cu dreptul internațional, inclusiv obligația de a acorda reparații.

Capitolul 9. Dispoziții finale

Articolul 39. Limba

Prezentul Protocol este redactat în limba arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă, cele șase texte fiind în mod egal autentice.

Articolul 40. Semnare

Prezentul Protocol va purta data de 26 martie 1999. Va fi deschis pentru semnare de către toate Înaltele Părți contractante la Haga din data de 17 mai 1999 până la data de 31 decembrie 1999.

Articolul 41. Ratificare, acceptare sau aprobare

1. Prezentul Protocol va fi prezentată spre ratificare, acceptare sau aprobare Înaltelor Părți contractante care au semnat prezentul Protocol, conform procedurilor lor constituționale respective.

2. Instrumentele de ratificare, de acceptare sau de aprobare vor fi depuse la Directorul General.

Articolul 42. Aderarea

1. Prezentul Protocol va fi deschis aderării altor Înalte Părți contractante de la data de 1 ianuarie 2000.

2. Aderarea se va realiza prin depunerea unui instrument de aderare la Directorul General.

Articolul 43. Intrarea în vigoare

1. Prezentul Protocol va intra în vigoare după trei luni de la data depunerii celui de al douăzecilea instrument de ratificare, de acceptare, de aprobare sau de aderare.

2. Ulterior, prezentul Protocol va intra în vigoare, pentru fiecare Parte, după trei luni de la depunerea instrumentului său de ratificare, acceptare, aprobare sau aderare.

Articolul 44. Intrarea în vigoare în caz de conflict armat

Situațiile la care se face referire în Articolul 18 și în Articolul 19 din Convenție vor face să intre în vigoare imediat ratificările, acceptările, aprobările sau aderările la prezentul Protocol depuse de către părțile în conflict înainte sau

după începutul ostilităților sau ocupației. În aceste cazuri, Directorul General va transmite comunicările la care se face referire în Articolul 46 prin cele mai rapide mijloace.

Articolul 45. Denunțarea

1. Fiecare Parte poate denunța prezentul Protocol.
2. Denunțarea va fi notificată printr-un instrument scris, depus la Directorul General.
3. Denunțarea va începe să producă efecte la un an după primirea instrumentului de denunțare. Cu toate acestea, dacă, la expirarea acestei perioade, Partea care denunță este implicată într-un conflict armat, denunțarea nu va produce efecte până la sfârșitul ostilităților sau până la finalizarea operațiunilor de repatriere a bunurilor culturale, oricare dintre acestea survine ultima.

Articolul 46. Notificări

Directorul General va informa toate Înaltele Părți contractante, precum și Organizația Națiunilor Unite asupra depunerii tuturor instrumentelor de ratificare, de acceptare, de aprobare sau de aderare prevăzute la Articolul 41 și la Articolul 42, precum și asupra denunțurilor prevăzute la Articolul 45.

Articolul 47. Înregistrarea la Națiunile Unite

În conformitate cu Articolul 102 din Carta Națiunilor Unite, prezentul Protocol va fi înregistrat la Secretariatul Națiunilor Unite, la cererea Directorului General al UNESCO.

DREPT MĂRTURIE A CELOR DE MAI SUS, subsemnații, reprezentanți autorizați, au semnat prezentul Protocol.

ÎNCHEIAT la Haga, astăzi, 26 martie 1999, într-un singur exemplar care se va depune la arhivele UNESCO, și ale cărui copii autentificate și certificate se vor preda tuturor Înaltelor Părți Contractante.

.....
Depozitar:

UNESCO

Deschis pentru semnare:

de la 17 mai până la 31 decembrie 1999.

Protocolul a fost semnat de către următoarele State:

Albania	26 martie 1999
Armenia	22 octombrie 1999
Austria	26 martie 1999
Bielorusia	26 martie 1999
Belgia	26 martie 1999
Bulgaria	15 septembrie 1999
Cambodgia	26 martie 1999
Columbia	31 decembrie 1999
Coasta de Azur	26 martie 1999
Croația	26 martie 1999
Cipru	19 august 1999
Ecuador	29 decembrie 1999
Egipt	9 octombrie 1999
Estonia	26 martie 1999
Finlanda	26 martie 1999
Germania	26 martie 1999
Ghana	26 martie 1999
Grecia	26 martie 1999
Sfântul Scaun	26 martie 1999
Ungaria	26 martie 1999
Indonezia	26 martie 1999
Italia	26 martie 1999
Luxemburg	26 martie 1999
Madagascar	26 martie 1999
Maroc	21 decembrie 1999
Olanda	26 martie 1999
Nigeria	26 martie 1999
Oman	30 June 1999
Pakistan	26 martie 1999
Peru	13 iulie 1999
Qatar	26 martie 1999
România	8 noiembrie 1999
Republica Slovacă	22 decembrie 1999
Spania	26 martie 1999
Suedia	26 martie 1999
Elveția	26 martie 1999
Siria	26 martie 1999
Yemen	26 martie 1999

Intrare în vigoare:

9 martie 2004, în conformitate cu Articolul 43.1

Texte oficiale:

Textele în limba arabă, chineză, engleză, franceză, rusă și spaniolă.

Înregistrarea la Națiunile Unite:

5 mai 2004, nr. 3511

**State Părți
Declarații și Rezerve:**

Iran

„Aderarea Republicii Islamice a Iranului la prezentul Protocol nu va însemna recunoașterea oricărei țări pe care nu o recunoaște și nici nu va da naștere nici unui angajament în fața acestor state sau guverne.”

Următoarea declarație explicativă a fost anexată la instrument:

„Luând în considerare importanța specială a protejării patrimoniului cultural al națiunilor de daunele provocate de război,

Având în vedere faptul că patrimoniul cultural al națiunilor este considerat drept parte a patrimoniului cultural al umanității,

Considerând că protecția deplină a patrimoniului cultural împotriva daunelor cauzate de conflictele armate necesită o protecție mai amplă decât cea prevăzută în prezentul Protocol,

Republica Islamică a Iranului consideră necesară încheierea de acorduri adiționale bilaterale și multilaterale la prezentul Protocol și se declară gata să încheie asemenea acorduri. Aceste acorduri vor implica acordarea de privilegii și oferirea mai multor posibilități de protecție a patrimoniului cultural al națiunilor și, de asemenea, vor articula normele stipulate în Protocol, inclusiv normele de drept comun internațional, într-un fel care să includă exclusiv normele necontestate de către Guvernul Republicii Islamice a Iranului, și vor explica mai clar modalitatea de implementare a prevederilor secțiunii 4 din prezentul Protocol.”

Second Protocol to the Hague Convention of 1954 for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict 1999

The Hague, 26 march 1999
-Convention, The Hague 14 May 1954
-First Protocol, The Hague, 14 March 1999

Depository - Opened for Signature - Entry into force - Authoritative texts - Registration at the UN - States Parties
- Declarations and Reservations -

UNESDOC - (PDF) English - French - Spanish - Russian - Chinese - Arabic

The Parties,

Conscious of the need to improve the protection of cultural property in the event of armed conflict and to establish an enhanced system of protection for specifically designated cultural property;

Reaffirming the importance of the provisions of the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, done at the Hague on 14 May 1954, and emphasizing the necessity to supplement these provisions through measures to reinforce their implementation;

Desiring to provide the High Contracting Parties to the Convention with a means of being more closely involved in the protection of cultural property in the event of armed conflict by establishing appropriate procedures therefor;

Considering that the rules governing the protection of cultural property in the event of armed conflict should reflect developments in international law;

Affirming that the rules of customary international law will continue to govern questions not regulated by the provisions of this Protocol;

Have agreed as follows:

Chapter 1 Introduction

Article 1 Definitions

For the purposes of this Protocol:

- a. "Party" means a State Party to this Protocol;
- b. "cultural property" means cultural property as defined in Article 1 of the Convention;
- c. "Convention" means the Convention for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict, done at The Hague on 14 May 1954;
- d. "High Contracting Party" means a State Party to the Convention;
- e. "enhanced protection" means the system of enhanced protection established by Articles 10 and 11;
- f. "military objective" means an object which by its nature, location, purpose, or use makes an effective contribution to military action and whose total or partial destruction, capture or neutralisation, in the circumstances ruling at the time, offers a definite military advantage;
- g. "illicit" means under compulsion or otherwise in violation of the applicable rules of the domestic law of the occupied territory or of international law.
- h. "List" means the International List of Cultural Property under Enhanced Protection established in accordance with Article 27, sub-paragraph 1(b);
- i. "Director-General" means the Director-General of UNESCO;

j. "UNESCO" means the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization;

k. "First Protocol" means the Protocol for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict done at The Hague on 14 May 1954;

Article 2 Relation to the Convention

This Protocol supplements the Convention in relations between the Parties.

Article 3 Scope of application

1. In addition to the provisions which shall apply in time of peace, this Protocol shall apply in situations referred to in Article 18 paragraphs 1 and 2 of the Convention and in Article 22 paragraph 1.

2. When one of the parties to an armed conflict is not bound by this Protocol, the Parties to this Protocol shall remain bound by it in their mutual relations. They shall furthermore be bound by this Protocol in relation to a State party to the conflict which is not bound by it, if the latter accepts the provisions of this Protocol and so long as it applies them.

Article 4 Relationship between Chapter 3 and other provisions of the Convention and this Protocol

The application of the provisions of Chapter 3 of this Protocol is without prejudice to:

- a. the application of the provisions of Chapter I of the Convention and of Chapter 2 of this Protocol;
- b. the application of the provisions of Chapter II of the Convention save that, as between Parties to this Protocol or as between a Party and a State which accepts and applies this Protocol in accordance with Article 3 paragraph 2, where cultural property has been granted both special protection and enhanced protection, only the provisions of enhanced protection shall apply.

Chapter 2 General provisions regarding protection

Article 5 Safeguarding of cultural property

Preparatory measures taken in time of peace for the safeguarding of cultural property against the foreseeable effects of an armed conflict pursuant to Article 3 of the Convention shall include, as appropriate, the preparation of inventories, the planning of emergency measures for protection against fire or structural collapse, the preparation for the removal of movable cultural property or the provision for adequate in situ protection of such property, and the designation of competent authorities responsible for the safeguarding of cultural property.

Article 6 Respect for cultural property

With the goal of ensuring respect for cultural property in accordance with Article 4 of the Convention:

- a. a waiver on the basis of imperative military necessity pursuant to Article 4 paragraph 2 of the Convention may only be invoked to direct an act of hostility against cultural property when and for as long as:
  - i. that cultural property has, by its function, been made into a military objective; and
  - ii. there is no feasible alternative available to obtain a similar military advantage to that offered by directing an act of hostility against that objective;
- b. a waiver on the basis of imperative military necessity pursuant to Article 4 paragraph 2 of the Convention may only be invoked to use cultural property for purposes which are likely to expose it to destruction or damage when and for as long as no choice is possible between such use of the cultural property and another feasible method for obtaining a similar military advantage;
- c. the decision to invoke imperative military necessity shall only be taken by an officer commanding a force the equivalent of a battalion in size or larger, or a force smaller in size where circumstances do not permit otherwise;
- d. in case of an attack based on a decision taken in accordance with sub-paragraph (a), an effective advance warning shall be given whenever circumstances permit.

Article 7 Precautions in attack

Without prejudice to other precautions required by international humanitarian law in the conduct of military operations, each Party to the conflict shall:

- a. do everything feasible to verify that the objectives to be attacked are not cultural property protected under Article 4 of the Convention;

b. take all feasible precautions in the choice of means and methods of attack with a view to avoiding, and in any event to minimizing, incidental damage to cultural property protected under Article 4 of the Convention;

c. refrain from deciding to launch any attack which may be expected to cause incidental damage to cultural property protected under Article 4 of the Convention which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated; and

d. cancel or suspend an attack if it becomes apparent:

i. that the objective is cultural property protected under Article 4 of the Convention;

ii. that the attack may be expected to cause incidental damage to cultural property protected under Article 4 of the Convention which would be excessive in relation to the concrete and direct military advantage anticipated.

Article 8 Precautions against the effects of hostilities

The Parties to the conflict shall, to the maximum extent feasible:

a. remove movable cultural property from the vicinity of military objectives or provide for adequate in situ protection;

b. avoid locating military objectives near cultural property.

Article 9 Protection of cultural property in occupied territory

1. Without prejudice to the provisions of Articles 4 and 5 of the Convention, a Party in occupation of the whole or part of the territory of another Party shall prohibit and prevent in relation to the occupied territory:

a. any illicit export, other removal or transfer of ownership of cultural property;

b. any archaeological excavation, save where this is strictly required to safeguard, record or preserve cultural property;

c. any alteration to, or change of use of, cultural property which is intended to conceal or destroy cultural, historical or scientific evidence.

2. Any archaeological excavation of, alteration to, or change of use of, cultural property in occupied territory shall, unless circumstances do not permit, be carried out in close co-operation with the competent national authorities of the occupied territory.
Back to top

Chapter 3 Enhanced Protection

Article 10 Enhanced protection

Cultural property may be placed under enhanced protection provided that it meets the following three conditions:

a. it is cultural heritage of the greatest importance for humanity;

b. it is protected by adequate domestic legal and administrative measures recognising its exceptional cultural and historic value and ensuring the highest level of protection;

c. it is not used for military purposes or to shield military sites and a declaration has been made by the Party which has control over the cultural property, confirming that it will not be so used.

Article 11 The granting of enhanced protection

1. Each Party should submit to the Committee a list of cultural property for which it intends to request the granting of enhanced protection.

2. The Party which has jurisdiction or control over the cultural property may request that it be included in the List to be established in accordance with Article 27 sub-paragraph 1(b). This request shall include all necessary information related to the criteria mentioned in Article 10. The Committee may invite a Party to request that cultural property be included in the List.

3. Other Parties, the International Committee of the Blue Shield and other non-governmental organisations with relevant expertise may recommend specific cultural property to the Committee. In such cases, the Committee may decide to invite a Party to request inclusion of that cultural property in the List.

4. Neither the request for inclusion of cultural property situated in a territory, sovereignty or jurisdiction over which is claimed by more than one State, nor its inclusion, shall in any way prejudice the rights of the parties to the dispute.

5. Upon receipt of a request for inclusion in the List, the Committee shall inform all Parties of the request. Parties may submit representations regarding such a request to the Committee within sixty days. These representations shall be made only on the basis of the criteria mentioned in Article 10. They shall be specific and related to facts. The Committee shall consider the representations, providing the Party requesting inclusion with a reasonable opportunity to respond before taking the decision. When such representations are before the Committee, decisions for inclusion in the List shall be taken, notwithstanding Article 26, by a majority of four-fifths of its members present and voting.

6. In deciding upon a request, the Committee should ask the advice of governmental and non-governmental organisations, as well as of individual experts.

7. A decision to grant or deny enhanced protection may only be made on the basis of the criteria mentioned in Article 10.

8. In exceptional cases, when the Committee has concluded that the Party requesting inclusion of cultural property in the List cannot fulfil the criteria of Article 10 sub-paragraph (b), the Committee may decide to grant enhanced protection, provided that the requesting Party submits a request for international assistance under Article 32.

9. Upon the outbreak of hostilities, a Party to the conflict may request, on an emergency basis, enhanced protection of cultural property under its jurisdiction or control by communicating this request to the Committee. The Committee shall transmit this request immediately to all Parties to the conflict. In such cases the Committee will consider representations from the Parties concerned on an expedited basis. The decision to grant provisional enhanced protection shall be taken as soon as possible and, notwithstanding Article 26, by a majority of four-fifths of its members present and voting. Provisional enhanced protection may be granted by the Committee pending the outcome of the regular procedure for the granting of enhanced protection, provided that the provisions of Article 10 sub-paragraphs (a) and (c) are met.

10. Enhanced protection shall be granted to cultural property by the Committee from the moment of its entry in the List.

11. The Director-General shall, without delay, send to the Secretary-General of the United Nations and to all Parties notification of any decision of the Committee to include cultural property on the List.

Article 12 Immunity of cultural property under enhanced protection

The Parties to a conflict shall ensure the immunity of cultural property under enhanced protection by refraining from making such property the object of attack or from any use of the property or its immediate surroundings in support of military action.

Article 13 Loss of enhanced protection

1. Cultural property under enhanced protection shall only lose such protection:

- a. if such protection is suspended or cancelled in accordance with Article 14; or
- b. if, and for as long as, the property has, by its use, become a military objective.

2. In the circumstances of sub-paragraph 1(b), such property may only be the object of attack if:

- a. the attack is the only feasible means of terminating the use of the property referred to in sub-paragraph 1(b);
- b. all feasible precautions are taken in the choice of means and methods of attack, with a view to terminating such use and avoiding, or in any event minimising, damage to the cultural property;
- c. unless circumstances do not permit, due to requirements of immediate self-defence:
  - i. the attack is ordered at the highest operational level of command;
  - ii. effective advance warning is issued to the opposing forces requiring the termination of the use referred to in sub-paragraph 1(b); and
  - iii. Reasonable time is given to the opposing forces to redress the situation.

Article 14 Suspension and cancellation of enhanced protection

1. Where cultural property no longer meets any one of the criteria in Article 10 of this Protocol, the Committee may suspend its enhanced protection status or cancel that status by removing that cultural property from the List.

2. In the case of a serious violation of Article 12 in relation to cultural property under enhanced protection arising from its use in support of military action, the Committee may suspend its enhanced protection status. Where such violations are continuous, the Committee may exceptionally cancel the enhanced protection status by removing the cultural property from the List.

3. The Director-General shall, without delay, send to the Secretary-General of the United Nations and to all Parties to this Protocol notification of any decision of the Committee to suspend or cancel the enhanced protection of cultural property.

4. Before taking such a decision, the Committee shall afford an opportunity to the Parties to make their views known.

Chapter 4 Criminal responsibility and jurisdiction

Article 15 Serious violations of this Protocol

1. Any person commits an offence within the meaning of this Protocol if that person intentionally and in violation of the Convention or this Protocol commits any of the following acts:

- a. making cultural property under enhanced protection the object of attack;
- b. using cultural property under enhanced protection or its immediate surroundings in support of military action;
- c. extensive destruction or appropriation of cultural property protected under the Convention and this Protocol;
- d. making cultural property protected under the Convention and this Protocol the object of attack;
- e. theft, pillage or misappropriation of, or acts of vandalism directed against cultural property protected under the Convention.

2. Each Party shall adopt such measures as may be necessary to establish as criminal offences under its domestic law the offences set forth in this Article and to make such offences punishable by appropriate penalties. When doing so, Parties shall comply with general principles of law and international law, including the rules extending individual criminal responsibility to persons other than those who directly commit the act.

Article 16 Jurisdiction

1. Without prejudice to paragraph 2, each Party shall take the necessary legislative measures to establish its jurisdiction over offences set forth in Article 15 in the following cases:

- a. when such an offence is committed in the territory of that State;
- b. when the alleged offender is a national of that State;
- c. in the case of offences set forth in Article 15 sub-paragraphs (a) to (c), when the alleged offender is present in its territory.

2. With respect to the exercise of jurisdiction and without prejudice to Article 28 of the Convention:

a. this Protocol does not preclude the incurring of individual criminal responsibility or the exercise of jurisdiction under national and international law that may be applicable, or affect the exercise of jurisdiction under customary international law;

b. except in so far as a State which is not Party to this Protocol may accept and apply its provisions in accordance with Article 3 paragraph 2, members of the armed forces and nationals of a State which is not Party to this Protocol, except for those nationals serving in the armed forces of a State which is a Party to this Protocol, do not incur individual criminal responsibility by virtue of this Protocol, nor does this Protocol impose an obligation to establish jurisdiction over such persons or to extradite them.

Article 17 Prosecution

1. The Party in whose territory the alleged offender of an offence set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) is found to be present shall, if it does not extradite that person, submit, without exception whatsoever and without undue delay, the case to its competent authorities, for the purpose of prosecution, through proceedings in accordance with its domestic law or with, if applicable, the relevant rules of international law.

2. Without prejudice to, if applicable, the relevant rules of international law, any person regarding whom proceedings are being carried out in connection with the Convention or this Protocol shall be guaranteed fair treatment and a fair trial in accordance with domestic law and international law at all stages of the proceedings, and in no cases shall be provided guarantees less favorable to such person than those provided by international law.

Article 18 Extradition

1. The offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) shall be deemed to be included as extraditable offences in any extradition treaty existing between any of the Parties before the entry into force of this Protocol. Parties undertake to include such offences in every extradition treaty to be subsequently concluded between them.
2. When a Party which makes extradition conditional on the existence of a treaty receives a request for extradition from another Party with which it has no extradition treaty, the requested Party may, at its option, consider the present Protocol as the legal basis for extradition in respect of offences as set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c).
3. Parties which do not make extradition conditional on the existence of a treaty shall recognise the offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) as extraditable offences between them, subject to the conditions provided by the law of the requested Party.
4. If necessary, offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) shall be treated, for the purposes of extradition between Parties, as if they had been committed not only in the place in which they occurred but also in the territory of the Parties that have established jurisdiction in accordance with Article 16 paragraph 1.

Article 19 Mutual legal assistance

1. Parties shall afford one another the greatest measure of assistance in connection with investigations or criminal or extradition proceedings brought in respect of the offences set forth in Article 15, including assistance in obtaining evidence at their disposal necessary for the proceedings.
2. Parties shall carry out their obligations under paragraph 1 in conformity with any treaties or other arrangements on mutual legal assistance that may exist between them. In the absence of such treaties or arrangements, Parties shall afford one another assistance in accordance with their domestic law.

Article 20 Grounds for refusal

1. For the purpose of extradition, offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c), and for the purpose of mutual legal assistance, offences set forth in Article 15 shall not be regarded as political offences nor as offences connected with political offences nor as offences inspired by political motives. Accordingly, a request for extradition or for mutual legal assistance based on such offences may not be refused on the sole ground that it concerns a political offence or an offence connected with a political offence or an offence inspired by political motives.
2. Nothing in this Protocol shall be interpreted as imposing an obligation to extradite or to afford mutual legal assistance if the requested Party has substantial grounds for believing that the request for extradition for offences set forth in Article 15 sub-paragraphs 1 (a) to (c) or for mutual legal assistance with respect to offences set forth in Article 15 has been made for the purpose of prosecuting or punishing a person on account of that person's race, religion, nationality, ethnic origin or political opinion or that compliance with the request would cause prejudice to that person's position for any of these reasons.

Article 21 Measures regarding other violations

Without prejudice to Article 28 of the Convention, each Party shall adopt such legislative, administrative or disciplinary measures as may be necessary to suppress the following acts when committed intentionally:

- a. any use of cultural property in violation of the Convention or this Protocol;
- b. any illicit export, other removal or transfer of ownership of cultural property from occupied territory in violation of the Convention or this Protocol.

Chapter 5 The protection of cultural property in armed conflicts not of an international character

Article 22 Armed conflicts not of an international character

1. This Protocol shall apply in the event of an armed conflict not of an international character, occurring within the territory of one of the Parties.
2. This Protocol shall not apply to situations of internal disturbances and tensions, such as riots, isolated and

sporadic acts of violence and other acts of a similar nature.

3. Nothing in this Protocol shall be invoked for the purpose of affecting the sovereignty of a State or the responsibility of the government, by all legitimate means, to maintain or re-establish law and order in the State or to defend the national unity and territorial integrity of the State.

4. Nothing in this Protocol shall prejudice the primary jurisdiction of a Party in whose territory an armed conflict not of an international character occurs over the violations set forth in Article 15.

5. Nothing in this Protocol shall be invoked as a justification for intervening, directly or indirectly, for any reason whatever, in the armed conflict or in the internal or external affairs of the Party in the territory of which that conflict occurs.

6. The application of this Protocol to the situation referred to in paragraph 1 shall not affect the legal status of the parties to the conflict.

7. UNESCO may offer its services to the parties to the conflict.

Chapter 6 Institutional Issues

Article 23 Meeting of the Parties

1. The Meeting of the Parties shall be convened at the same time as the General Conference of UNESCO, and in co-ordination with the Meeting of the High Contracting Parties, if such a meeting has been called by the Director-General.

2. The Meeting of the Parties shall adopt its Rules of Procedure.

3. The Meeting of the Parties shall have the following functions:

(a) to elect the Members of the Committee, in accordance with Article 24 paragraph 1;

(b) to endorse the Guidelines developed by the Committee in accordance with Article 27 sub-paragraph 1(a);

(c) to provide guidelines for, and to supervise the use of the Fund by the Committee;

(d) to consider the report submitted by the Committee in accordance with Article 27 sub-paragraph 1(d);

(e) to discuss any problem related to the application of this Protocol, and to make recommendations, as appropriate.

4. At the request of at least one-fifth of the Parties, the Director-General shall convene an Extraordinary Meeting of the Parties.

Article 24 Committee for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict

1. The Committee for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict is hereby established. It shall be composed of twelve Parties which shall be elected by the Meeting of the Parties.

2. The Committee shall meet once a year in ordinary session and in extra-ordinary sessions whenever it deems necessary.

3. In determining membership of the Committee, Parties shall seek to ensure an equitable representation of the different regions and cultures of the world.

4. Parties members of the Committee shall choose as their representatives persons qualified in the fields of cultural heritage, defence or international law, and they shall endeavour, in consultation with one another, to ensure that the Committee as a whole contains adequate expertise in all these fields.

Article 25 Term of office

1. A Party shall be elected to the Committee for four years and shall be eligible for immediate re-election only once.

2. Notwithstanding the provisions of paragraph 1, the term of office of half of the members chosen at the time of the first election shall cease at the end of the first ordinary session of the Meeting of the Parties following that at which they were elected. These members shall be chosen by lot by the President of this Meeting after the first election.

Article 26 Rules of procedure

1. The Committee shall adopt its Rules of Procedure.
2. A majority of the members shall constitute a quorum. Decisions of the Committee shall be taken by a majority of two-thirds of its members voting.
3. Members shall not participate in the voting on any decisions relating to cultural property affected by an armed conflict to which they are parties.

Article 27 Functions

1. The Committee shall have the following functions:
  - a. to develop Guidelines for the implementation of this Protocol;
  - b. to grant, suspend or cancel enhanced protection for cultural property and to establish, maintain and promote the List of Cultural Property under Enhanced Protection;
  - c. to monitor and supervise the implementation of this Protocol and promote the identification of cultural property under enhanced protection;
  - d. to consider and comment on reports of the Parties, to seek clarifications as required, and prepare its own report on the implementation of this Protocol for the Meeting of the Parties;
  - e. to receive and consider requests for international assistance under Article 32;
  - f. to determine the use of the Fund;
  - g. to perform any other function which may be assigned to it by the Meeting of the Parties.
2. The functions of the Committee shall be performed in co-operation with the Director-General.
3. The Committee shall co-operate with international and national governmental and non-governmental organizations having objectives similar to those of the Convention, its First Protocol and this Protocol. To assist in the implementation of its functions, the Committee may invite to its meetings, in an advisory capacity, eminent professional organizations such as those which have formal relations with UNESCO, including the International Committee of the Blue Shield (ICBS) and its constituent bodies. Representatives of the International Centre for the Study of the Preservation and Restoration of Cultural Property (Rome Centre) (ICCROM) and of the International Committee of the Red Cross (ICRC) may also be invited to attend in an advisory capacity.

Article 28 Secretariat

The Committee shall be assisted by the Secretariat of UNESCO which shall prepare the Committee's documentation and the agenda for its meetings and shall have the responsibility for the implementation of its decisions.

Article 29 The Fund for the Protection of Cultural Property in the Event of Armed Conflict

1. A Fund is hereby established for the following purposes:
  - a. to provide financial or other assistance in support of preparatory or other measures to be taken in peacetime in accordance with, inter alia, Article 5, Article 10 sub-paragraph (b) and Article 30; and
  - b. to provide financial or other assistance in relation to emergency, provisional or other measures to be taken in order to protect cultural property during periods of armed conflict or of immediate recovery after the end of hostilities in accordance with, inter alia, Article 8 sub-paragraph (a).
2. The Fund shall constitute a trust fund, in conformity with the provisions of the financial regulations of UNESCO.
3. Disbursements from the Fund shall be used only for such purposes as the Committee shall decide in accordance with the guidelines as defined in Article 23 sub-paragraph 3(c). The Committee may accept contributions to be used only for a certain programme or project, provided that the Committee shall have decided on the implementation of such programme or project.
4. The resources of the Fund shall consist of:
  - (a) voluntary contributions made by the Parties;
  - (b) contributions, gifts or bequests made by:

- (i) other States;
- (ii) UNESCO or other organizations of the United Nations system;
- (iii) other intergovernmental or non-governmental organizations; and
- (iv) public or private bodies or individuals;
- (c) any interest accruing on the Fund;
- (d) funds raised by collections and receipts from events organized for the benefit of the Fund; and
- (e) all other resources authorized by the guidelines applicable to the Fund.

Chapter 7 Dissemination of Information and International Assistance

Article 30 Dissemination

1. The Parties shall endeavour by appropriate means, and in particular by educational and information programmes, to strengthen appreciation and respect for cultural property by their entire population.
2. The Parties shall disseminate this Protocol as widely as possible, both in time of peace and in time of armed conflict.
3. Any military or civilian authorities who, in time of armed conflict, assume responsibilities with respect to the application of this Protocol, shall be fully acquainted with the text thereof. To this end the Parties shall, as appropriate:
  - (a) incorporate guidelines and instructions on the protection of cultural property in their military regulations;
  - (b) develop and implement, in cooperation with UNESCO and relevant governmental and non-governmental organizations, peacetime training and educational programmes;
  - (c) communicate to one another, through the Director-General, information on the laws, administrative provisions and measures taken under sub-paragraphs (a) and (b);
  - (d) communicate to one another, as soon as possible, through the Director-General, the laws and administrative provisions which they may adopt to ensure the application of this Protocol.

Article 31 International cooperation

In situations of serious violations of this Protocol, the Parties undertake to act, jointly through the Committee, or individually, in cooperation with UNESCO and the United Nations and in conformity with the Charter of the United Nations.

Article 32 International assistance

1. A Party may request from the Committee international assistance for cultural property under enhanced protection as well as assistance with respect to the preparation, development or implementation of the laws, administrative provisions and measures referred to in Article 10.
2. A party to the conflict, which is not a Party to this Protocol but which accepts and applies provisions in accordance with Article 3, paragraph 2, may request appropriate international assistance from the Committee.
3. The Committee shall adopt rules for the submission of requests for international assistance and shall define the forms the international assistance may take.
4. Parties are encouraged to give technical assistance of all kinds, through the Committee, to those Parties or parties to the conflict who request it.

Article 33 Assistance of UNESCO

1. A Party may call upon UNESCO for technical assistance in organizing the protection of its cultural property, such as preparatory action to safeguard cultural property, preventive and organizational measures for emergency situations and compilation of national inventories of cultural property, or in connection with any other problem arising out of the application of this Protocol. UNESCO shall accord such assistance within the limits fixed by its programme and by its resources.
2. Parties are encouraged to provide technical assistance at bilateral or multilateral level.

3. UNESCO is authorized to make, on its own initiative, proposals on these matters to the Parties.

Chapter 8 Execution of this Protocol

Article 34 Protecting Powers

This Protocol shall be applied with the co-operation of the Protecting Powers responsible for safeguarding the interests of the Parties to the conflict.

Article 35 Conciliation procedure

1. The Protecting Powers shall lend their good offices in all cases where they may deem it useful in the interests of cultural property, particularly if there is disagreement between the Parties to the conflict as to the application or interpretation of the provisions of this Protocol.

2. For this purpose, each of the Protecting Powers may, either at the invitation of one Party, of the Director-General, or on its own initiative, propose to the Parties to the conflict a meeting of their representatives, and in particular of the authorities responsible for the protection of cultural property, if considered appropriate, on the territory of a State not party to the conflict. The Parties to the conflict shall be bound to give effect to the proposals for meeting made to them. The Protecting Powers shall propose for approval by the Parties to the conflict a person belonging to a State not party to the conflict or a person presented by the Director-General, which person shall be invited to take part in such a meeting in the capacity of Chairman.

Article 36 Conciliation in absence of Protecting Powers

1. In a conflict where no Protecting Powers are appointed the Director-General may lend good offices or act by any other form of conciliation or mediation, with a view to settling the disagreement.

2. At the invitation of one Party or of the Director-General, the Chairman of the Committee may propose to the Parties to the conflict a meeting of their representatives, and in particular of the authorities responsible for the protection of cultural property, if considered appropriate, on the territory of a State not party to the conflict.

Article 37 Translations and reports

1. The Parties shall translate this Protocol into their official languages and shall communicate these official translations to the Director-General.

2. The Parties shall submit to the Committee, every four years, a report on the implementation of this Protocol.

Article 38 State responsibility

No provision in this Protocol relating to individual criminal responsibility shall affect the responsibility of States under international law, including the duty to provide reparation.

Chapter 9 Final Clauses

Article 39 Languages

This Protocol is drawn up in Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish, the six texts being equally authentic.

Article 40 Signature

This Protocol shall bear the date of 26 March 1999. It shall be opened for signature by all High Contracting Parties at The Hague from 17 May 1999 until 31 December 1999.

Article 41 Ratification, acceptance or approval

1. This Protocol shall be subject to ratification, acceptance or approval by High Contracting Parties which have signed this Protocol, in accordance with their respective constitutional procedures.

2. The instruments of ratification, acceptance or approval shall be deposited with the Director-General.

Article 42 Accession

1. This Protocol shall be open for accession by other High Contracting Parties from 1 January 2000.

2. Accession shall be effected by the deposit of an instrument of accession with the Director-General.

Article 43 Entry into force

1. This Protocol shall enter into force three months after twenty instruments of ratification, acceptance, approval or accession have been deposited.

2. Thereafter, it shall enter into force, for each Party, three months after the deposit of its instrument of ratification, acceptance, approval or accession.

Article 44 Entry into force in situations of armed conflict

The situations referred to in Articles 18 and 19 of the Convention shall give immediate effect to ratifications, acceptances or approvals of or accessions to this Protocol deposited by the parties to the conflict either before or after the beginning of hostilities or occupation. In such cases the Director-General shall transmit the communications referred to in Article 46 by the speediest method.

Article 45 Denunciation

1. Each Party may denounce this Protocol.

2. The denunciation shall be notified by an instrument in writing, deposited with the Director-General.

3. The denunciation shall take effect one year after the receipt of the instrument of denunciation. However, if, on the expiry of this period, the denouncing Party is involved in an armed conflict, the denunciation shall not take effect until the end of hostilities, or until the operations of repatriating cultural property are completed, whichever is the later.

Article 46 Notifications

The Director-General shall inform all High Contracting Parties as well as the United Nations, of the deposit of all the instruments of ratification, acceptance, approval or accession provided for in Articles 41 and 42 and of denunciations provided for Article 45.

Article 47 Registration with the United Nations

In conformity with Article 102 of the Charter of the United Nations, this Protocol shall be registered with the Secretariat of the United Nations at the request of the Director-General.

IN FAITH WHEREOF the undersigned, duly authorized, have signed the present Protocol.

DONE at The Hague, this twenty-sixth day of March 1999, in a single copy which shall be deposited in the archives of the UNESCO, and certified true copies of which shall be delivered to all the High Contracting Parties.

Depository :

UNESCO

Opened for Signature :

From 17 May to 31 December 1999.

The Protocol has been signed by the following States:

Albania	26 March 1999
Armenia	22 October 1999
Austria	26 March 1999
Belarus	26 March 1999
Belgium	26 March 1999
Bulgaria	15 September 1999
Cambodia	26 March 1999
Colombia	31 December 1999
Côte d'Ivoire	26 March 1999
Croatia	26 March 1999
Cyprus	19 August 1999
Ecuador	29 December 1999

Egypt	9 October 1999
Estonia	26 March 1999
Finland	26 March 1999
Germany	26 March 1999
Ghana	26 March 1999
Greece	26 March 1999
Holy See	26 March 1999
Hungary	26 March 1999
Indonesia	26 March 1999
Italy	26 March 1999
Luxembourg	26 March 1999
Madagascar	26 March 1999
Morocco	21 December 1999
Netherlands	26 March 1999
Nigeria	26 March 1999
Oman	30 June 1999
Pakistan	26 March 1999
Peru	13 July 1999
Qatar	26 March 1999
Romania	8 November 1999
Slovak Republic	22 December 1999
Spain	26 March 1999
Sweden	26 March 1999
Switzerland	26 March 1999
Syria	26 March 1999
Yemen	26 March 1999

Entry into force :

9 March 2004, in accordance with Article 43.1

Authoritative texts :

Arabic, Chinese, English, French, Russian and Spanish

Registration at the UN :

5 May 2004, No. 3511

States Parties

List in alphabetical order

List in chronological order

Declarations and Reservations :

Iran

"Accession of the Islamic Republic of Iran to this Protocol shall not mean the recognition of any country it does not recognize, neither shall it give rise to any commitment toward such states or governments"

Annexed to the instrument was the following explanatory declaration:

"Considering the special importance of protecting cultural heritage of nations against damages caused by war, Bearing in mind the fact that cultural heritage of nations is deemed as part of cultural heritage of humanity, Considering that full protect of cultural heritage against damages caused by armed conflicts needs the protections more than that which is provided for in the present Protocol,

The Islamic Republic of Iran regards the conclusion of bilateral and multilateral supplementary agreements to the present Protocol as necessary and states its readiness to conclude such agreements. These agreements shall entail the granting of privileges and providing more possibilities for protection of cultural heritage of nations and shall also articulate the rules stipulated in the Protocol including customary rules of international law, in a way that solely include the rules that are not protested by the Government of the Islamic Republic of Iran and as well as explain more clearly the modality for the implementation of provisions of section 4 of this Protocol."

Deuxième protocole relatif à la convention de la Haye de 1954 pour la protection des biens culturels en cas de conflit armé 1999

La Haye, le 26 mars 1999
-Convention, La Haye 14 mai 1954
-Protocole, La Haye, 26 mars 1999

Dépositaire - Ouverture à la signature - Entrée en vigueur - Textes faisant foi - Enregistrement auprès de l'ONU - Etats parties - Déclarations et réserves -

UNESDOC - (PDF) Anglais - Français - Espagnol - Russe - Chinois - Arabe

Les Parties,

Conscientes de la nécessité d'améliorer la protection des biens culturels en cas de conflit armé et d'établir un système renforcé de protection en faveur de biens culturels spécialement désignés ;

Réaffirmant l'importance des dispositions de la Convention pour la protection des biens culturels en cas de conflit armé adoptée à La Haye le 14 mai 1954, et soulignant la nécessité de les compléter par des mesures qui renforcent leur mise en oeuvre ;

Désireuses d'offrir aux Hautes Parties Contractantes à la Convention un moyen de participer plus étroitement à la protection des biens culturels en cas de conflit armé en mettant en place des procédures adéquates ;

Considérant que les règles régissant la protection des biens culturels en cas de conflit armé devraient refléter les développements du droit international ;

Affirmant que les règles de droit international coutumier continueront à régir les questions qui ne sont pas réglées par le présent Protocole ;

Sont convenues de ce qui suit :

Chapitre premier : Introduction

Article premier Définitions

Aux fins du présent Protocole, on entend par :

- a. "Partie", un Etat Partie au présent Protocole ;
- b. "biens culturels", les biens culturels tels que définis à l'article premier de la Convention ;
- c. "Convention", la Convention pour la protection des biens culturels en cas de conflit armé, adoptée à La Haye le 14 mai 1954 ;
- d. "Haute Partie contractante", un Etat Partie à la Convention ;
- e. "protection renforcée", le système de protection renforcée établi par les articles 10 et 11 ;
- f. "objectif militaire", un objet qui, par sa nature, son emplacement, sa destination ou son utilisation, apporte une contribution effective à l'action militaire et dont la destruction totale et partielle, la capture ou la neutralisation offre en l'occurrence un avantage militaire précis ;
- g. "illicite", effectué sous la contrainte ou autrement, en violation des règles applicables de la législation interne du territoire occupé ou du droit international ;
- h. "Liste", la Liste internationale des biens culturels sous protection renforcée, établie conformément à l'article 27, paragraphe 1, alinéa b) ;
- i. "Directeur général", le Directeur général de l'UNESCO ;
- j. "UNESCO", l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture ;

k. "premier Protocole", le Protocole pour la protection des biens culturels en cas de conflit armé, adopté à La Haye, le 14 mai 1954 .

Article 2 Relation avec la Convention

Le présent Protocole complète la Convention pour ce qui concerne les relations entre les Parties.

Article 3 Champ d'application

1. Outre les dispositions qui s'appliquent en temps de paix, le présent Protocole est appliqué dans les situations visées à l'article 18 paragraphes 1 et 2 de la Convention et à l'article 22, paragraphe 1.

2. Si l'une des parties à un conflit armé n'est pas liée par le présent Protocole, les Parties au présent Protocole resteront liées par celui-ci dans leurs rapports réciproques. Elles seront liées en outre par le présent Protocole dans leurs relations avec un Etat partie qui n'est pas lié par le Protocole, s'il en accepte les dispositions et aussi longtemps qu'il les applique.

Article 4 Relations entre le chapitre 3 et d'autres dispositions de la Convention et du présent Protocole

L'application des dispositions du chapitre 3 du présent Protocole ne porte pas atteinte à :

- a. l'application des dispositions du chapitre I de la Convention et du chapitre 2 du présent Protocole ;
- b. l'application du chapitre II de la Convention aussi bien entre les Parties au présent Protocole qu'entre une Partie et un Etat qui accepte et applique le présent Protocole conformément à l'article 3 paragraphe 2, étant entendu que si un bien culturel est placé à la fois sous la protection spéciale et sous la protection renforcée, seules s'appliqueront les dispositions relatives à la protection renforcée.

Chapitre 2 : Dispositions générales concernant la protection

Article 5 Sauvegarde des biens culturels

Les mesures préparatoires prises en temps de paix pour la sauvegarde des biens culturels contre les effets prévisibles d'un conflit armé conformément à l'article 3 de la Convention comprennent, le cas échéant, l'établissement d'inventaires, la planification de mesures d'urgence pour assurer la protection des biens contre les risques d'incendie ou d'écroulement des bâtiments, la préparation de l'enlèvement des biens culturels meubles ou la fourniture d'une protection in situ adéquate desdits biens, et la désignation d'autorités compétentes responsables de la sauvegarde des biens culturels.

Article 6 Respect des biens culturels

Dans le but de garantir le respect des biens culturels conformément à l'article 4 de la Convention :

- a. une dérogation sur le fondement d'une nécessité militaire impérative au sens du paragraphe 2 de l'article 4 de la Convention ne peut être invoquée pour diriger un acte d'hostilité contre un bien culturel que lorsque et aussi longtemps que :
  - i. ce bien culturel, par sa fonction, a été transformé en objectif militaire, et
  - ii. il n'existe pas d'autre solution pratiquement possible pour obtenir un avantage militaire équivalant à celui qui est offert par le fait de diriger un acte d'hostilité contre cet objectif ;
- b. une dérogation sur le fondement d'une nécessité militaire impérative au sens du paragraphe 2 de l'article 4 de la Convention ne peut être invoquée pour utiliser des biens culturels à des fins qui sont susceptibles de les exposer à la destruction ou à la détérioration que lorsque et aussi longtemps qu'aucun choix n'est possible entre une telle utilisation des biens culturels et une autre méthode pratiquement possible pour obtenir un avantage militaire équivalent ;
- c. la décision d'invoquer une nécessité militaire impérative n'est prise que par le chef d'une formation égale ou supérieure en importance à un bataillon, ou par une formation de taille plus petite, lorsque les circonstances ne permettent pas de procéder autrement ;
- d. en cas d'attaque fondée sur une décision prise conformément à l'alinéa a), un avertissement doit être donné en temps utile et par des moyens efficaces, lorsque les circonstances le permettent.

Article 7 Précautions dans l'attaque

Sans préjudice des autres précautions prescrites par le droit international humanitaire dans la conduite des opérations militaires, chaque Partie au conflit doit :

- a. faire tout ce qui est pratiquement possible pour vérifier que les objectifs à attaquer ne sont pas des biens culturels protégés par l'article 4 de la Convention ;
- b. prendre toutes les précautions pratiquement possibles quant au choix des moyens et méthodes d'attaque en vue d'éviter et, en tout cas, de réduire au minimum les dommages qui pourraient être causés incidemment aux biens culturels protégés en vertu de l'article 4 de la Convention ;
- c. s'abstenir de lancer une attaque dont on peut attendre qu'elle cause incidemment aux biens culturels protégés par l'article 4 de la Convention des dommages qui seraient excessifs par rapport à l'avantage militaire concret et direct attendu ;
- d. annuler ou interrompre une attaque lorsqu'il apparaît que :
  - i. l'objectif est un bien culturel protégé en vertu de l'article 4 de la Convention ;
  - ii. l'on peut attendre qu'elle cause incidemment aux biens culturels protégés en vertu de l'article 4 de la Convention, des dommages qui seraient excessifs par rapport à l'avantage militaire concret et direct attendu.

Article 8 Précautions contre les effets des attaques

Dans toute la mesure de ce qui est pratiquement possible, les Parties au conflit doivent :

- a. éloigner les biens culturels meubles du voisinage des objectifs militaires ou fournir une protection in situ adéquate ;
- b. éviter de placer des objectifs militaires à proximité de biens culturels.

Article 9 Protection des biens culturels en territoire occupé

1. Sans préjudice des dispositions des articles 4 et 5 de la Convention, toute Partie occupant totalement ou partiellement le territoire d'une autre Partie interdit et empêche, en ce qui concerne le territoire occupé :

- a. toute exportation, autre déplacement ou transfert de propriété illicites de biens culturels ;
- b. toute fouille archéologique, à moins qu'elle ne soit absolument indispensable aux fins de sauvegarde, d'enregistrement ou de conservation de biens culturels ;
- c. toute transformation, ou changement d'utilisation, de biens culturels visant à dissimuler ou à détruire des éléments de témoignage de caractère culturel, historique ou scientifique.

2. Toute fouille archéologique ou transformation ou changement d'utilisation de biens culturels d'un territoire occupé doit s'effectuer, à moins que les circonstances ne le permettent pas, en étroite coopération avec les autorités nationales compétentes dudit territoire.

Chapitre 3 : Protection renforcée

Article 10 Protection renforcée

Un bien culturel peut être placé sous protection renforcée s'il satisfait aux trois conditions suivantes :

- a. il s'agit d'un patrimoine culturel qui revêt la plus haute importance pour l'humanité ;
- b. il est protégé par des mesures internes, juridiques et administratives, adéquates, qui reconnaissent sa valeur culturelle et historique exceptionnelle et qui garantissent le plus haut niveau de protection ;
- c. il n'est pas utilisé à des fins militaires ou pour protéger des sites militaires, et la Partie sous le contrôle duquel il se trouve a confirmé dans une déclaration qu'il ne sera pas ainsi utilisé.

Article 11 Octroi de la protection renforcée

1. Chaque Partie devrait soumettre au Comité une liste des biens culturels pour lesquels elle a l'intention de demander l'octroi de la protection renforcée.

2. La Partie qui a la juridiction ou le contrôle sur un bien culturel peut demander l'inscription de ce bien sur la Liste qui sera établie en vertu de l'article 27, paragraphe 1, alinéa (b). Cette demande comporte toutes les informations nécessaires relatives aux critères mentionnés à l'article 10. Le Comité peut inviter une Partie à demander l'inscription de ce bien culturel sur la Liste.

3. D'autres Parties, le Comité international du Bouclier bleu et d'autres organisations non gouvernementales ayant une expertise appropriée, peuvent recommander un bien culturel particulier au Comité. Dans de tels cas, le Comité peut décider d'inviter une Partie à demander l'inscription de ce bien culturel sur la Liste.

4. Ni la demande d'inscription d'un bien culturel se trouvant sur un territoire, sous une souveraineté ou une juridiction revendiquée par plus d'un Etat, ni l'inscription d'un tel bien, ne portent en aucune manière préjudice aux droits des parties au différend.

5. Lorsque le Comité a reçu une demande d'inscription sur la Liste, il en informe toutes les Parties. Les Parties peuvent soumettre au Comité, dans un délai de soixante jours, leurs représentations relatives à une telle demande. Ces représentations seront fondées seulement sur les critères mentionnés à l'article 10. Elles doivent être spécifiques et porter sur les faits. Le Comité examine ces représentations en fournissant à la Partie qui demande l'inscription l'occasion de répondre avant de prendre sa décision. Lorsque de telles représentations ont été soumises au Comité, la décision quant à l'inscription sur la Liste est prise, nonobstant l'article 26, à la majorité des quatre cinquièmes des membres du Comité présents et votant.

6. En statuant sur une demande, le Comité devrait demander l'avis d'organisations gouvernementales et non gouvernementales, ainsi que d'experts individuels.

7. La décision d'octroyer ou de refuser la protection renforcée peut seulement être fondée sur les critères mentionnés à l'article 10.

8. Dans des cas exceptionnels, lorsque le Comité est arrivé à la conclusion que la Partie qui demande l'inscription d'un bien culturel sur la Liste ne peut pas satisfaire au critère de l'article 10, alinéa b), il peut décider d'octroyer la protection renforcée, pour autant que la Partie requérante soumette une demande d'assistance internationale en vertu de l'article 32.

9. Dès le commencement des hostilités, une Partie au conflit peut demander, en raison d'une situation d'urgence, la protection renforcée de biens culturels placés sous sa juridiction ou son contrôle, en soumettant sa demande au Comité. Le Comité transmet cette demande immédiatement à toutes les Parties au conflit. Dans ce cas, le Comité examine d'urgence les représentations des Parties concernées. La décision d'octroyer la protection renforcée à titre provisoire sera prise le plus rapidement possible et, nonobstant les dispositions de l'article 26, à la majorité des quatre cinquièmes des membres du Comité. Le Comité peut octroyer la protection renforcée à titre provisoire, en attendant l'issue de la procédure normale d'octroi de cette protection, à condition que les critères retenus dans les alinéas a) et c) de l'article 10 soient satisfaits.

10. La protection renforcée est octroyée par le Comité à un bien culturel à partir du moment de son inscription sur la Liste.

11. Le Directeur général notifie sans délai au Secrétaire général des Nations Unies et à toutes les Parties toute décision du Comité d'inscrire un bien culturel sur la Liste.

Article 12 Immunité des biens culturels sous protection renforcée

Les Parties à un conflit assurent l'immunité des biens culturels placés sous protection renforcée en s'interdisant d'en faire l'objet d'attaque ou d'utiliser ces biens ou leurs abords immédiats à l'appui d'une action militaire.

Article 13 Perte de la protection renforcée

1. Un bien culturel sous protection renforcée ne perd cette protection que si :

- a. cette protection est suspendue ou annulée conformément à l'article 14 ; ou
- b. si et aussi longtemps que le bien, par son utilisation, est devenu un objectif militaire.

2. Dans les circonstances visées au paragraphe 1 alinéa b), un tel bien ne peut être l'objet d'une attaque que si :

- a. cette attaque est le seul moyen pratiquement possible de mettre fin à l'utilisation de ce bien envisagée au paragraphe 1 alinéa b) ;
- b. toutes les précautions pratiquement possibles ont été prises quant au choix des moyens et des méthodes d'attaque en vue de mettre un terme à cette utilisation et d'éviter ou, en tout cas, de réduire au minimum les dommages causés à ce bien culturel ;

c. à moins que les circonstances ne le permettent pas, en raison des exigences de la légitime défense immédiate :

- (i) l'ordre d'attaquer est donné au niveau le plus élevé du commandement opérationnel ;
- (ii) un avertissement a été donné aux forces adverses, par des moyens efficaces, leur enjoignant de mettre fin à l'utilisation visée au paragraphe 1, alinéa b) ; et
- (iii) un délai raisonnable est accordé aux forces adverses pour redresser la situation.

Article 14 Suspension et annulation de la protection renforcée

1. Lorsqu'un bien culturel ne satisfait plus à l'un des critères énoncés à l'article 10 du présent Protocole, le Comité peut suspendre ou annuler la protection renforcée dudit bien culturel en le retirant de la Liste.
2. En cas de violations graves de l'article 12 du fait de l'utilisation, à l'appui d'une action militaire, d'un bien culturel sous protection renforcée, le Comité peut suspendre la protection renforcée dudit bien. Quand ces violations sont continues, le Comité peut exceptionnellement annuler la protection dudit bien en le retirant de la Liste.
3. Le Directeur général notifie sans délai au Secrétaire général des Nations Unies et à toutes les Parties au présent Protocole toute décision du Comité de suspendre ou d'annuler la protection renforcée d'un bien culturel.
4. Avant de prendre une telle décision, le Comité offre aux Parties l'occasion de faire connaître leurs vues.

Chapitre 4 : Responsabilité pénale et compétence

Article 15 Violations graves du présent Protocole

1. Commet une infraction au sens du présent Protocole toute personne qui, intentionnellement et en violation de la Convention ou du présent Protocole, accomplit l'un des actes ci-après :
  - a. faire d'un bien culturel sous protection renforcée l'objet d'une attaque ;
  - b. utiliser un bien culturel sous protection renforcée ou ses abords immédiats à l'appui d'une action militaire ;
  - c. détruire ou s'approprier sur une grande échelle des biens culturels protégés par la Convention et le présent Protocole ;
  - d. faire d'un bien culturel couvert par la Convention et le présent Protocole l'objet d'une attaque ;
  - e. le vol, le pillage ou le détournement de biens culturels protégés par la Convention, et les actes de vandalisme dirigés contre des biens culturels protégés par la Convention.
2. Chaque Partie adopte les mesures qui pourraient être nécessaires pour incriminer dans son droit interne les infractions visées au présent article et réprimer de telles infractions par des peines appropriées. Ce faisant, les Parties se conforment aux principes généraux du droit et au droit international, notamment aux règles qui évaluent la responsabilité pénale individuelle à des personnes autres que les auteurs directs de l'acte.

Article 16 Compétence

1. Sans préjudice des dispositions du paragraphe 2, chaque Partie adopte les mesures législatives nécessaires pour établir sa compétence à l'égard des infractions visées à l'article 15, dans les cas suivants :
  - a. lorsqu'une telle infraction a été commise sur le territoire de cet Etat ;
  - b. lorsque l'auteur présumé est un ressortissant de cet Etat ;
  - c. s'agissant des infractions visées aux alinéas a) à c) du paragraphe premier de l'article 15, lorsque l'auteur présumé est présent sur le territoire de cet Etat.
2. En ce qui concerne l'exercice de la compétence et sans préjudice de l'article 28 de la Convention :
  - a. le présent Protocole ne préjuge ni de l'engagement de la responsabilité pénale individuelle ni de l'exercice de la compétence en vertu du droit interne et international applicable ni n'affecte l'exercice de la compétence en vertu du droit international coutumier ;
  - b. à l'exception du cas où un Etat qui n'est pas Partie au présent Protocole pourrait en accepter et en appliquer les dispositions, conformément au paragraphe 2 de l'article 3, les membres des forces armées et les ressortissants d'un Etat qui n'est pas Partie au présent Protocole, hormis ceux de ses ressortissants qui servent dans les forces armées d'un Etat qui est Partie au présent Protocole, n'encourent pas de responsabilité pénale individuelle en vertu du présent Protocole, lequel ne fait nullement obligation d'établir sa compétence à

l'égard de ces personnes ni de les extraditer.

Article 17 Poursuites

1. La Partie sur le territoire de laquelle est constatée la présence de l'auteur présumé d'une infraction énoncée aux alinéas a) à c) de l'article 15, si elle ne l'extrade pas, saisit sans exception aucune et sans délai excessif, les autorités compétentes aux fins de poursuites, selon une procédure conforme à son droit interne ou, le cas échéant, aux règles pertinentes du droit international.

2. Sans préjudice, le cas échéant, des règles pertinentes du droit international, toute personne à l'égard de laquelle une procédure est engagée en vertu de la Convention ou du présent Protocole bénéficie de la garantie d'un traitement et d'un procès équitables, à toutes les phases de la procédure, conformément au droit interne et au droit international, et en aucun cas ne bénéficie de garanties moins favorables que celles qui lui sont reconnues par le droit international.

Article 18 Extradition

1. Les infractions prévues aux alinéas a) à c) du paragraphe premier de l'article 15 sont réputées incluses comme infractions pouvant donner lieu à extradition dans tout traité d'extradition conclu entre Parties avant l'entrée en vigueur du présent Protocole. Les Parties s'engagent à inclure de telles infractions dans tout traité d'extradition qui pourrait ultérieurement être conclu entre elles.

2. Lorsqu'une Partie qui subordonne l'extradition à l'existence d'un traité est saisie d'une demande d'extradition par une autre Partie avec laquelle elle n'est pas liée par un traité d'extradition, la Partie requise a la latitude de considérer le présent Protocole comme constituant la base juridique de l'extradition en ce qui concerne les infractions prévues aux alinéas a) à c) du paragraphe premier de l'article 15

3. Les Parties qui ne subordonnent pas l'extradition à l'existence d'un traité reconnaissent les infractions prévues aux alinéas a) à c) du paragraphe premier de l'article 15 comme cas d'extradition entre elles dans les conditions prévues par la législation de la Partie requise.

4. Si nécessaire, les infractions prévues aux alinéas a) à c) du paragraphe premier de l'article 15 sont considérées aux fins d'extradition entre Parties, comme ayant été commises tant sur le lieu de leur survenance que sur le territoire des Parties ayant établi leur compétence conformément au paragraphe premier de l'article 16.

Article 19 Entraide judiciaire

1. Les Parties s'accordent l'entraide judiciaire la plus large possible pour les investigations ou les procédures pénales ou d'extradition relatives aux infractions visées à l'article 15, y compris l'entraide en vue de l'obtention d'éléments de preuve dont ils disposent et qui sont nécessaires aux fins de la procédure.

2. Les Parties s'acquittent des obligations qui leur incombent en vertu du paragraphe premier en conformité avec tous traités ou accords d'entraide judiciaire qui peuvent exister entre elles. En l'absence de tels traités ou accords, les Parties s'accordent cette entraide conformément à leur droit interne.

Article 20 Motifs de refus

1. Pour les besoins respectifs de l'extradition et de l'entraide judiciaire, les infractions visées d'une part aux alinéas a) à c) du paragraphe premier de l'article 15 et d'autre part à l'article 15, ne doivent être considérées ni comme des infractions politiques ni comme des infractions connexes à des infractions politiques ni comme des infractions inspirées par des mobiles politiques. En conséquence, une demande d'extradition ou d'entraide judiciaire fondée sur de telles infractions ne peut être refusée pour la seule raison qu'elle concerne une infraction politique, une infraction connexe à une infraction politique, ou une infraction inspirée par des mobiles politiques.

2. Aucune disposition du présent Protocole ne doit être interprétée comme impliquant une obligation d'extradition ou d'entraide judiciaire si la Partie requise a des raisons sérieuses de croire que la demande d'extradition pour les infractions visées aux alinéas a) à c) du premier paragraphe de l'article 15 ou la demande d'entraide concernant les infractions visées à l'article 15 a été présentée aux fins de poursuivre ou de sanctionner une personne pour des raisons de race, de religion, de nationalité, d'origine ethnique ou d'opinions politiques, ou que donner suite à cette demande porterait préjudice à la situation de cette personne pour l'une quelconque de ces considérations.

Article 21 Mesures concernant les autres infractions

Sans préjudice de l'article 28 de la Convention, chaque Partie adopte les mesures législatives, administratives ou disciplinaires qui pourraient être nécessaires pour faire cesser les actes suivants dès lors qu'ils sont accomplis intentionnellement :

- a. toute utilisation de biens culturels en violation de la Convention ou du présent Protocole ;
- b. toute exportation, autre déplacement ou transfert de propriété illicites de biens culturels depuis un territoire occupé, en violation de la Convention ou du présent Protocole.

Chapitre 5 : Protection des biens culturels en cas de conflit armé ne présentant pas un caractère international

Article 22 Conflits armés de caractère non international

1. Le présent Protocole est applicable en cas de conflit armé ne présentant pas un caractère international et surgissant sur le territoire de l'une des Parties.
2. Le présent Protocole ne s'applique pas aux situations de tensions internes, de troubles intérieurs, comme les émeutes, les actes isolés et sporadiques de violence et autres actes analogues.
3. Aucune disposition du présent Protocole ne sera invoquée en vue de porter atteinte à la souveraineté d'un Etat ou à la responsabilité d'un gouvernement de maintenir ou de rétablir l'ordre public dans l'Etat ou de défendre l'unité nationale et l'intégrité territoriale de l'Etat par tous les moyens légitimes.
4. Aucune disposition du présent Protocole ne porte atteinte à la priorité de juridiction d'une Partie sur le territoire de laquelle se produit un conflit armé ne présentant pas un caractère international en ce qui concerne les violations visées à l'article 15.
5. Aucune disposition du présent Protocole ne sera invoquée comme une justification d'une intervention directe ou indirecte, pour quelque raison que ce soit, dans le conflit armé ou dans les affaires intérieures ou extérieures de la Partie sur le territoire de laquelle ce conflit se produit.
6. L'application du présent Protocole à la situation mentionnée au paragraphe 1 n'aura pas d'effet sur le statut juridique des parties au conflit.
7. L'UNESCO peut offrir ses services aux parties au conflit.

Chapitre 6 : Questions institutionnelles

Article 23 Réunion des Parties

1. La Réunion des Parties est convoquée en même temps que la Conférence générale de l'UNESCO, et en coordination avec la Réunion des Hautes Parties contractantes, si celle-ci a été convoquée par le Directeur général de l'UNESCO.
2. La Réunion des Parties adopte son règlement intérieur.
3. La Réunion des Parties a les attributions suivantes :
  - a. élire les membres du Comité, conformément au paragraphe 1 de l'article 24 ;
  - b. approuver les Principes directeurs élaborés par le Comité conformément à l'alinéa a) du paragraphe 1 de l'article 27 ;
  - c. fournir des orientations concernant l'utilisation du Fonds par le Comité et en assurer la supervision ;
  - d. examiner le rapport soumis par le Comité conformément à l'alinéa d) du paragraphe 1 de l'article 27 ;
  - e. examiner tout problème lié à l'application du présent protocole et formuler des recommandations selon le cas.
4. Le Directeur général convoque une Réunion extraordinaire des Parties, si un cinquième au moins de celles-ci le demande.

Article 24 Comité pour la protection des biens culturels en cas de conflit armé

1. Il est institué un Comité pour la protection des biens culturels en cas de conflit armé. Le Comité est composé de douze Parties qui sont élues par la Réunion des Parties.
2. Le Comité se réunit une fois par an en session ordinaire et chaque fois qu'il le juge nécessaire en session extraordinaire.
3. En déterminant la composition du Comité, les Parties veillent à assurer une représentation équitable des différentes régions et cultures du monde.

4. Les Parties membres du Comité choisissent pour les représenter des personnes qualifiées dans les domaines du patrimoine culturel, de la défense ou du droit international, et s'efforcent, en concertation, de veiller à ce que le Comité dans son ensemble réunisse les compétences adéquates dans tous ces domaines.

Article 25 Mandat

1. Les Parties sont élues membres du Comité pour une durée de quatre ans et ne sont immédiatement rééligibles qu'une fois.

2. Nonobstant les dispositions du paragraphe 1, le mandat de la moitié des membres choisis lors de la première élection se termine à la fin de la première session ordinaire de la Réunion des Parties qui suit celle au cours de laquelle ils ont été élus. Ces membres sont tirés au sort par le Président de ladite Réunion après la première élection.

Article 26 Règlement intérieur

1. Le Comité adopte son règlement intérieur.

2. Le quorum est constitué par la majorité des membres. Les décisions du Comité sont prises à la majorité des deux tiers des membres votants.

3. Les membres ne participent pas au vote sur toute décision concernant des biens culturels affectés par un conflit armé auquel ils sont parties.

Article 27 Attributions

1. Le Comité a les attributions ci-après :

a. élaborer des Principes directeurs pour l'application du présent Protocole ;

b. accorder, suspendre ou retirer la protection renforcée à des biens culturels, et établir, tenir à jour et assurer la promotion de la Liste des biens culturels sous protection renforcée ;

c. suivre et superviser l'application du présent Protocole et favoriser l'identification des biens culturels sous protection renforcée ;

d. examiner les rapports des Parties et formuler des observations à leur sujet, obtenir des précisions autant que de besoin, et établir son propre rapport sur l'application du présent Protocole à l'intention de la Réunion des Parties ;

e. recevoir et examiner les demandes d'assistance internationale au titre de l'article 32 ;

f. décider de l'utilisation du Fonds ;

g. exercer toute autre attribution qui pourrait lui être conférée par la Réunion des Parties.

2. Le Comité exercera ses fonctions en coopération avec le Directeur général.

3. Le Comité coopère avec les organisations gouvernementales et non gouvernementales internationales et nationales dont les objectifs sont similaires à ceux de la Convention, de son premier Protocole et du présent Protocole. Pour l'aider dans l'exercice de ses fonctions, le Comité peut inviter à participer à ses réunions, à titre consultatif, des organisations professionnelles éminentes telles que celles qui ont des relations formelles avec l'UNESCO, notamment le Comité international du Bouclier bleu (CIBB) et ses organes constitutifs. Des représentants du Centre international d'études pour la conservation et la restauration des biens culturels (Centre de Rome) (ICCROM) et du Comité international de la Croix-Rouge (CICR) peuvent aussi être invités à participer à ces réunions à titre consultatif.

Article 28 Secrétariat

Le Comité est assisté par le Secrétariat de l'UNESCO, qui établit sa documentation, l'ordre du jour de ses réunions, et assure l'exécution de ses décisions.

Article 29 Le Fonds pour la protection des biens culturels en cas de conflit armé

1. Il est créé un Fonds aux fins suivantes :

a. accorder une assistance financière ou autre pour soutenir les mesures préparatoires et autres à prendre en temps de paix conformément aux articles 5, 10 alinéa b) et 30, notamment ;

b. accorder une assistance financière ou autre pour soutenir des mesures d'urgence, des mesures provisoires ou toute autre mesure de protection des biens culturels en période de conflit armé ou de rétablissement suivant immédiatement la fin des hostilités, conformément à l'alinéa a) de l'article 8 notamment.

2. Le Fonds est constitué en fonds de dépôt, conformément aux dispositions du règlement financier de l'UNESCO.

3. Les dépenses du Fonds sont engagées exclusivement aux fins arrêtées par le Comité conformément aux orientations définies à l'article 23, paragraphe 3 alinéa c). Le Comité peut accepter des contributions spécifiquement affectées à un programme ou projet particulier dont la mise en oeuvre a été décidée par le Comité.

4. Les ressources du Fonds sont constituées par :

a. les contributions volontaires des Parties ;

b. les contributions, dons ou legs émanant :

i. d'autres Etats ;

ii. de l'UNESCO ou des autres organisations du système des Nations Unies ;

iii. des autres organisations intergouvernementales ou non gouvernementales ;

iv. des organismes publics ou privés ou des personnes privées ;

c. tous intérêts dus sur les ressources du Fonds ;

d. le produit des collectes et les recettes des manifestations organisées au profit du Fonds ;

e. toutes autres ressources autorisées par les orientations applicables au Fonds.

Chapitre 7 : Diffusion de l'information et assistance internationale

Article 30 Diffusion

1. Les Parties s'efforcent par des moyens appropriés, en particulier des programmes d'éducation et d'information, de faire mieux apprécier et respecter les biens culturels par l'ensemble de leur population.

2. Les Parties diffusent le présent Protocole aussi largement que possible, en temps de paix comme en temps de conflit armé.

3. Les autorités militaires ou civiles qui, en période de conflit armé, assument des responsabilités touchant à l'application du présent Protocole, doivent en connaître parfaitement le texte. A cette fin, les Parties, selon le cas :

a. incorporent dans leurs règlements militaires des orientations et des consignes sur la protection des biens culturels ;

b. élaborent et mettent en oeuvre, en coopération avec l'UNESCO et les organisations gouvernementales et non gouvernementales compétentes, des programmes d'instruction et d'éducation en temps de paix ;

c. se communiquent mutuellement, par l'intermédiaire du Directeur général, des informations concernant les lois, les dispositions administratives et les mesures prises pour donner effet aux alinéas a) et b) ;

d. se communiquent le plus rapidement possible, par l'intermédiaire du Directeur général, les lois et les dispositions administratives qu'elles viennent à adopter pour assurer l'application du présent Protocole.

Article 31 Coopération internationale

Dans les cas de violations graves du présent Protocole, les Parties s'engagent à agir, tant conjointement, par l'intermédiaire du Comité, que séparément, en coopération avec l'UNESCO et l'Organisation des Nations Unies et en conformité avec la Charte des Nations Unies.

Article 32 Assistance internationale

1. Une Partie peut demander au Comité une assistance internationale en faveur de biens culturels sous protection renforcée ainsi qu'une assistance pour l'élaboration, la mise au point ou l'application des lois, dispositions administratives et mesures visées à l'article 10.

2. Une partie au conflit qui n'est pas Partie au présent Protocole mais qui accepte et applique ses dispositions, comme prévu au paragraphe 2 de l'article 3, peut demander au Comité une assistance internationale appropriée.

3. Le Comité adopte des dispositions régissant la présentation des demandes d'assistance internationale et définit les formes que peut prendre cette assistance.

4. Les Parties sont encouragées à fournir toutes formes d'assistance technique, par l'intermédiaire du Comité, aux Parties ou parties au conflit qui en font la demande.

Article 33 Concours de l'UNESCO

1. Une Partie peut faire appel au concours technique de l'UNESCO en vue de l'organisation de la protection de ses biens culturels, notamment en ce qui concerne les mesures préparatoires à prendre pour assurer la sauvegarde des biens culturels, les mesures de prévention et d'organisation concernant les situations d'urgence et l'établissement d'inventaires nationaux des biens culturels, ou à propos de tout autre problème dérivant de l'application du présent Protocole. L'UNESCO accorde ce concours dans les limites de son programme et de ses possibilités.

2. Les Parties sont encouragées à fournir une assistance technique, tant bilatérale que multilatérale.

3. L'UNESCO est habilitée à faire de sa propre initiative des propositions aux Parties dans ces domaines.

Chapitre 8 : Exécution du Protocole

Article 34 Puissances protectrices

Le présent Protocole est appliqué avec le concours des Puissances protectrices chargées de sauvegarder les intérêts des Parties au conflit.

Article 35 Procédure de conciliation

1. Les Puissances protectrices prêtent leurs bons offices dans tous les cas où elles le jugent utile dans l'intérêt des biens culturels, notamment s'il y a désaccord entre les Parties au conflit sur l'application ou l'interprétation des dispositions du présent Protocole.

2. A cet effet, chacune des Puissances protectrices peut, sur l'invitation d'une Partie ou du Directeur général ou spontanément, proposer aux Parties au conflit une réunion de leurs représentants, et en particulier des autorités chargées de la protection des biens culturels, éventuellement sur le territoire d'un Etat non partie au conflit. Les Parties au conflit sont tenues de donner suite aux propositions de réunion qui leur sont faites. Les Puissances protectrices proposent à l'agrément des Parties au conflit une personnalité appartenant à un Etat non partie au conflit ou présentée par le Directeur général, qui est appelée à participer à cette réunion en qualité de président.

Article 36 Conciliation en l'absence de Puissances protectrices

1. Dans le cas d'un conflit où il n'a pas été désigné de Puissances protectrices, le Directeur général peut prêter ses bons offices ou intervenir dans toute autre forme de conciliation ou de médiation aux fins de règlement du différend.

2. Sur l'invitation d'une Partie ou du Directeur général, le Président du Comité peut proposer aux parties au conflit une réunion de leurs représentants, et en particulier des autorités chargées de la protection des biens culturels, éventuellement sur le territoire d'un Etat non partie au conflit.

Article 37 Traductions et rapports

1. Les Parties traduisent le présent Protocole dans les langues officielles de leurs pays et communiquent ces traductions officielles au Directeur général.

2. Les Parties soumettent au Comité, tous les quatre ans, un rapport sur la mise en oeuvre du présent Protocole.

Article 38 Responsabilité des Etats

Aucune disposition du présent Protocole relative à la responsabilité pénale des individus n'affecte la responsabilité des Etats en droit international, notamment l'obligation de réparation.

Chapitre 9 : Dispositions finales

Article 39 Langues

Le présent Protocole est établi en anglais, en arabe, en chinois, en espagnol, en français et en russe, les six textes faisant également foi.

Article 40 Signature

Le présent Protocole portera la date du 26 mars 1999. Il sera ouvert à la signature des Hautes Parties contractantes à La Haye du 17 mai au 31 décembre 1999.

Article 41 Ratification, acceptation ou approbation

1. Le présent Protocole sera soumis à ratification, acceptation ou approbation par les Hautes Parties contractantes qui en sont signataires, conformément à leurs procédures constitutionnelles respectives.
2. Les instruments de ratification, d'acceptation ou d'approbation seront déposés auprès du Directeur général.

Article 42 Adhésion

1. Le présent Protocole sera ouvert à l'adhésion des autres Hautes Parties contractantes à dater du 1er janvier 2000.
2. L'adhésion se fera par le dépôt d'un instrument d'adhésion auprès du Directeur général.

Article 43 Entrée en vigueur

1. Le présent Protocole entrera en vigueur trois mois après que vingt instruments de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion auront été déposés.
2. Ultérieurement, il entrera en vigueur, pour chaque Partie, trois mois après le dépôt de son instrument de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion.

Article 44 Entrée en vigueur dans les situations de conflit armé

Les situations prévues aux articles 18 et 19 de la Convention donneront effet immédiat aux ratifications, aux acceptations ou aux approbations du présent Protocole, ou aux adhésions à ce dernier, déposées par les parties au conflit avant ou après le début des hostilités ou de l'occupation. Dans ces cas, le Directeur général fera, par la voie la plus rapide, les communications prévues à l'article 46.

Article 45 Dénonciation

1. Chacune des Parties aura la faculté de dénoncer le présent Protocole.
2. La dénonciation sera notifiée par un instrument écrit déposé auprès du Directeur général.
3. La dénonciation prendra effet une année après réception de l'instrument de dénonciation. Si toutefois, au moment de l'expiration de cette année, la Partie dénonçante se trouve impliquée dans un conflit armé, l'effet de la dénonciation demeurera suspendu jusqu'à la fin des hostilités et en tout cas aussi longtemps que les opérations de rapatriement des biens culturels ne seront pas terminées.

Article 46 Notifications

Le Directeur général informera toutes les Hautes Parties contractantes, ainsi que l'Organisation des Nations Unies, du dépôt de tous les instruments de ratification, d'acceptation, d'approbation ou d'adhésion mentionnés à l'article 41 et 42, de même que des dénonciations prévues à l'article 45.

Article 47 Enregistrement auprès de l'Organisation des Nations Unies

Conformément à l'article 102 de la Charte des Nations Unies, le présent Protocole sera enregistré au Secrétariat de l'Organisation des Nations Unies à la requête du Directeur général.

EN FOI DE QUOI les soussignés, dûment autorisés, ont signé le présent Protocole.

Fait à La Haye, le 26 mars 1999, en un seul exemplaire qui sera déposé dans les archives de l'Organisation des Nations Unies pour l'éducation, la science et la culture, et dont des copies certifiées conformes seront remises à toutes les Hautes Parties contractantes.

Dépositaire :

UNESCO

Ouverture à la signature :

Du 17 mai 1999 au 31 décembre 1999. Le Protocole a été signé par les Etats suivants :

Albanie	26 mars 1999
Allemagne	26 mars 1999
Arménie	22 octobre 1999
Autriche	26 mars 1999
Bélarus	17 décembre 1999
Belgique	26 mars 1999
Bulgarie	15 septembre 1999
Cambodge	26 mars 1999
Chypre	19 août 1999
Colombie	31 décembre 1999
Côte d'Ivoire	26 mars 1999
Croatie	26 mars 1999
Egypte	9 octobre 1999
Equateur	29 décembre 1999
Espagne	26 mars 1999
Estonie	26 mars 1999
Finlande	26 mars 1999
Ghana	26 mars 1999
Grèce	26 mars 1999
Hongrie	26 mars 1999
Indonésie	26 mars 1999
Italie	26 mars 1999
Luxembourg	26 mars 1999
Madagascar	26 mars 1999
Maroc	21 décembre 1999
Nigeria	26 mars 1999
Oman	30 juin 1999
Pakistan	26 mars 1999
Pays-Bas	26 mars 1999
Pérou	13 juillet 1999
Qatar	26 mars 1999
République slovaque	22 décembre 1999
Roumanie	8 novembre 1999
Saint-Siège	26 mars 1999
Suède	26 mars 1999
Suisse	26 mars 1999
Syrie	26 mars 1999
Yémen	26 mars 1999

Entrée en vigueur :

Le 9 mars 2004, conformément à l'article 43.1

Textes faisant foi :

Anglais, arabe, chinois, espagnol, français et russe

Enregistrement auprès de l'ONU :

Le 5 mai 2004, n° 3511

Etats parties

Liste par ordre alphabétique

Liste par ordre chronologique

Déclarations et réserves :

Iran (République islamique d')

L'instrument d'adhésion de la République islamique d'Iran était accompagné de la déclaration suivante : « L'adhésion de la République islamique d'Iran à ce Protocole n'implique pas la reconnaissance d'un pays qu'elle ne reconnaît pas et ne donne lieu à aucun engagement à l'égard de l'État ou du gouvernement en question ». [original anglais]

Il était également accompagné de la déclaration explicative suivante :

« Déclaration explicative

Considérant l'importance particulière de la protection du patrimoine culturel des nations contre les dommages causés par la guerre,

Ayant à l'esprit le fait que le patrimoine culturel des nations est considéré comme faisant partie du patrimoine culturel de l'humanité,

Considérant que la protection pleine et entière du patrimoine culturel contre les dommages causés par les conflits armés impose des mesures de protection plus amples que celles qui sont prévues dans le présent Protocole,

La République islamique d'Iran estime nécessaire la conclusion d'accords bilatéraux et multilatéraux additionnels au présent Protocole et se déclare disposée à les conclure. Ces accords entraîneront l'octroi de privilèges, prévoiront des possibilités supplémentaires de protection du patrimoine culturel des nations, articuleront les dispositions énoncées dans le Protocole, y compris les règles coutumières du droit international, de manière à n'inclure que celles qui ne sont pas contestées par le Gouvernement de la République islamique d'Iran, et ils exposeront plus clairement les modalités d'application des dispositions de la section 4 du Protocole ». [original anglais]

